

bibliothekblad

BEDRIJFSVOERING
IN TIJDEN VAN CORONA

DEN HAAG:
BIBLIOTHEEKSTAD
IN VERANDERING

DOSSIER:
SERIOUS GAMEN
MET DE BIBLIOTHEEK

A portrait of Wim Daniëls, a middle-aged man with short brown hair, wearing black-rimmed glasses, a light blue collared shirt, and a dark blue sweater. He is smiling slightly and looking towards the camera. The background is a plain, light grey.

Wim Daniëls:
'Zonder de bibliotheek was ik
nooit schrijver geworden'

Het juiste boek op het juiste moment. Daar staan wij voor.

MedioEurope heeft de juiste professionals, expertise én hulpmiddelen (AI-modellen) in huis om jou te helpen eenvoudig en efficiënt de juiste boeken voor jouw klanten te krijgen.

Boeken

- Alle boeken altijd leverbaar
  - Vlaamse, Nederlandse en kleine uitgevers
- Het hele aanbod voor de bibliotheek op school
- Op uw vraag kastklaar: geplastificeerd of duurzaam verwerkt

**Kijk op www.medioeurope.com
en volg ons via onze nieuwsbrief.**

DVD

- Alle Nederlandstalig ondertitelde DVD's
  - Aanbod import-DVD's
  - Omzetting naar Security Box mogelijk

Voor jouw collectie

- Aanbiedingslijsten en standing orders op maat van jouw bibliotheek
- Wekelijks marktaanbod van alle nieuwe en te verwachten titels
- Gekoppeld met V-Smart, Wise en Brocade

Virtueel

Weet u precies wat het verschil is tussen Virtual Reality, Augmented Reality en Mixed Reality? In het dossier over Serious Gaming praten we u bij. En dat is nodig, want de gebruiksmogelijkheden voor bibliotheken zijn enorm. De tijd dat deze technieken voornamelijk gebruikt werden voor het spelen van niet educatieve toepassingen, zoals het jagen op Pokémon-personages, is voorbij. Gaming is veranderd in *Serious Gaming*, en dat is zo serieus dat NBD Biblion hier een compleet platform voor heeft ontwikkeld waar bibliotheken hun voordeel mee kunnen doen. Er zijn al enkele spellen gelanceerd, en er zijn er nog veel in ontwikkeling, zoals *Ridders in Oegstgeest*, een Serious Game dat als doel heeft om het erfgoed van Oegstgeest onder de aandacht te brengen van basisschoolleerlingen. Roxanne Heemskerk, bibliothecaris Bibliotheek Bollenstreek, was al enthousiast toen ze deelnam aan de projectgroep, maar is inmiddels een enorme fan van Serious Gaming geworden. 'Als lesstof in de vorm van een online game kan worden aangeboden, hangen de kinderen aan je lippen. En dat wil elke verhalenverteller.' In het dossier leest u haar verhaal.

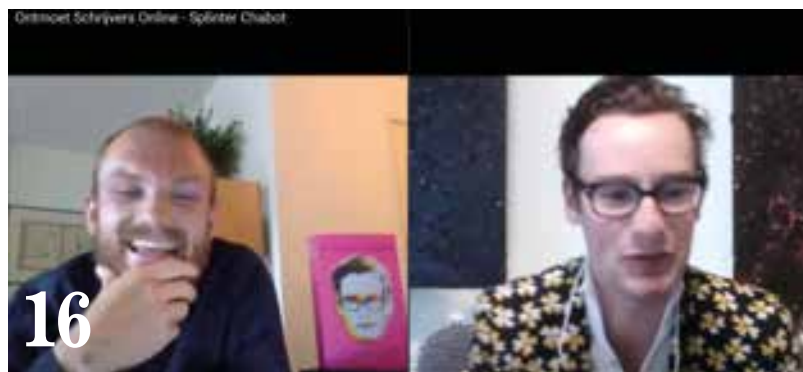
Meer innovatie: begin dit jaar lanceerden de KB en de TU Delft het Future Libraries Lab, waarin ontwerpers en computerwetenschappers onderzoek doen naar de behoeften rondom de toekomstige bibliotheek. Met deze samenwerking hopen de twee instituten stappen te zetten in een interdisciplinaire verkenning van de bibliotheeksector.

Alle 'innovaties' dragen er toe bij dat we in deze lastige tijden toch 'een beetje' door kunnen gaan. Schrijvers die normaal lezingen geven of scholen bezoeken, doen dat nu online. Ook Cubiss, die al jaren de provinciale finale voor drie voorleeswedstrijden organiseert, koos dit keer voor online. In dit nummer leest u daar ook meer over.

Menno Goosen
 Hoofdredacteur Bibliotheekblad
 menno.goosen@bibliotheekblad.nl

10 Bedrijfsvoering in tijden van corona.

- 16 Schrijvers gaan digitaal op bezoek.
- 20 Den Haag: bibliotheekstad in verandering.
- 28 Wim Daniëls over zijn nieuwste roman Quarantaine.
- 32 Datageïnformeerd werken in openbare bibliotheken
- 36 De verschillen tussen VR, AR en MR.
- 40 NBD ontwikkelt Serious Gaming Platform.
- 44 Bibliotheek Bollenstreek en partners ontwikkelen Serious Game.
- 46 TU Delft en KB bundelen krachten in Future Libraries Lab.
- 49 Generatie Z: een generatie met digitaal DNA.

DOSSIER

35 Serious Gaming

Samen met partners binnen en buiten de bibliotheekbranche ontwikkelt NBD Biblion het Serious Gaming Platform. Maar wat is Serious Gaming nou eigenlijk precies, en hoe kunnen bibliotheken hiervan profiteren? In dit dossier leest u ook wat de verschillen zijn tussen Virtual Reality, Augmented Reality en Mixed Reality.

RUBRIEKEN

- 3 Redactioneel.
- 4 Kort nieuws.
- 8 Actueel.
- 15 Top 10 van Gerard Huis in 't Veld.
- 31 Column Dionne Dinkhuijsen.
- 41 Maatschappelijke trends.
- 50 Op de valreep.
- 50 Colofon.

Coverfoto: Merlijn Doomernik
 Coverfoto dossier: Shutterstock

Bibliotheek Schiedam presenteert Korenbeurs in LEGO

Na de persconferentie van premier Rutte op donderdag 12 maart zag Bibliotheek Schiedam zich genoodzaakt alle activiteiten ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan af te blazen. Het was een bittere pil. Optredens van schrijvers in vijftien cafés in het stadscentrum, Annejet van der Zijls lezing over de Schiedamse tijd van Annie M.G. Schmidt, een reünie voor oud-medewerkers en oud-vrijwilligers, een daverend slotfeest en nog veel meer; het ging allemaal niet door. Ook de bouw van de monumentale bibliotheek in LEGO werd noodgedwongen stilgelegd. Toen premier Rutte eind april een versoepeling van de regels aankondigde, werd bekeken of de bouw weer opgepakt kon worden met inachtneming van de coronaregels. Na enig puzzelen bleek het mogelijk om drie bouwteams samen te stellen. Deze teams gingen zo voortvarend aan de slag, dat al op 19 mei als laatste het glazen dak en het torentje konden worden geplaatst. De oplevering werd gevierd met een bescheiden feestje. Er werden al meteen voorstellen gedaan voor een volgend project. Ervaren bouwers boden aan workshops te geven in de bibliotheek, en die bouwwedstrijd en tentoonstelling zullen er

ook komen. Er lijkt een hechte 'LEGO'-community te ontstaan. Het idee voor de bouw ontstond toen Wouter Robers (buurman van de Korenbeurs) zijn huis, nagebouwd van LEGO, liet zien. De Korenbeurs in LEGO, dat leek hem een mooie volgende uitdaging. Robers maakte een ontwerp in Stud.io (ontwerpprogramma voor LEGO). Voor de bouw waren circa 35.000 steentjes nodig. De Korenbeurs van LEGO is bijna net zo mooi als de echte en heeft zelfs een lamp met jeneverglasjes. Het miniatuurbouwwerk heeft de volgende afmetingen: hoogte 110 cm, breedte 90 cm en lengte 150 cm. John van Doorn, directeur van D&S Vastgoed en eigenaar van de Korenbeurs, was bereid het project te sponsoren. Via Bricklinks (een soort Boekwinkeltjes voor LEGO) werden de stenen bij dertig verschillende leveranciers in heel Europa besteld. Ook Bastiaan Bredero, senior LEGO-ontwerper en de eenkoppige jury van het tv-programma LEGO Masters, verstreekte zeer waardevolle adviezen. Dat de populariteit van LEGO nog altijd groot is, was te merken aan het enorme animo om mee te bouwen. Jong en oud hielp mee.

Bibliotheek Schiedam nodigt iedereen van harte uit om het resultaat te komen bekijken.

(Tekst: Jan van Bergen en Henegouwen, specialist informatiedienstverlening Bibliotheek Schiedam.)

Boek in de maak over bibliotheekarchitectuur

Het Ministerie van Verbeelding, onder andere bekend van Chocoladefabriek Gouda, Korenbeurs Schiedam en Bibliotheek Deventer, gaat een boek maken over de architectuur van openbare bibliotheken. Het wordt een rijk geïllustreerd Engelstalig boek dat medio 2021 zal verschijnen bij uitgeverij nai010 onder de titel *Imagination and Friction: a Dutch vision on public library architecture*. Joyce Sternheim en Rob Bruijnzeels van het ministerie gingen in gesprek met Nederlandse architecten, die nationaal en internationaal hun sporen hebben verdiend met spraakmakende openbare bibliotheekgebouwen. Deze gesprekken – die gedeeltelijk ook in Bibliotheekblad gepubliceerd werden – worden in het boek opgenomen. De auteurs zijn nog op zoek naar sponsoren en fondsen. Ook is het mogelijk om vooraf in te tekenen voor het boek. Meer informatie is te vinden op www.ministerievanverbeelding.nl.

Pilot PLEK 3: Bibliotheek Venlo als derde leeromgeving

De Bibliotheek Venlo start in september met PLEK 3, een derde leeromgeving voor kinderen die een taalimpuls kunnen gebruiken. De pilot maakt deel uit van de Gelijkekansen-agenda van het ministerie van OCW, waarin de Bibliotheek gepositioneerd wordt als een rijke leeromgeving voor kinderen en jongeren in kwetsbare thuisituaties. Met deze agenda wil het ministerie de onderwijskansen van deze kinderen vergroten. De pilot sluit aan bij de droom van de Bibliotheek Venlo dat alle kinderen van 0 tot 18 jaar in Venlo toegang hebben tot rijke informatie. In Venlo gaat projectleider Sanne Pijnenburg aan de slag met een groepje van maximaal vijftien kinderen. De leerlingen zitten op scholen in wijken waar de kans op taalachterstanden relatief groot is. PLEK 3 vormt de leeromgeving waar kinderen hun taalvaardigheid verder ontwikkelen en leren hoe ze hun talenten zo goed mogelijk kunnen inzetten. Pijnenburg: 'Bij PLEK 3 draait het om ontdekkend en onderzoekend leren in een creatieve en inspirerende setting. De kinderen zijn afkomstig van groep 6 tot en met de brugklas en leren van en met elkaar aan de hand van vier thema's: burgerschap, cultuur, duurzaamheid en techniek. Eén thema staat steeds centraal, en daarin worden elementen van de andere thema's meegenomen. Bij het thema cultuur leren ze bijvoorbeeld vloggen over democratie, waarbij ze naast het talige aspect van vloggen kennismaken met de techniek die je gebruikt om een vlog te maken.' Een belangrijke voorwaarde voor het slagen van deze pilot is dat ouders de deelname van hun kinderen actief ondersteunen en motiveren. 'We verbinden op deze manier thuis, school en omgeving, en werken nauw samen met leerkrachten en ouders. Ook staan bezoeken aan bedrijven en organisaties gepland en nodigen we regelmatig gastsprekers uit.' Naast de Bibliotheek Venlo maakt ook de Bibliotheek Lek & IJssel deel uit van de pilot. Ook zij creëren een derde leeromgeving, maar wel met een ander accent, namelijk het bieden van professionele huiswerk- en studiebegeleiding in de Bibliotheek. In 2021 presenteert de KB samen met Venlo en Lek & IJssel de eindresultaten van de pilot. PLEK 3 in Venlo gaat in de tweede schoolweek van start en krijgt dit najaar nog een officiële opening.

NBD Biblion Jeugdspecialist 2020

Miriam Bakker (Bibliotheek Hilversum) is uitgeroepen tot NBD Biblion Jeugdspecialist 2020. Uit het juryrapport: 'Miriam is een gids en een genereuze deler die haar rol als moeder en bibliothecaris op een constructieve manier combineert met haar vak. Met humor en haar eigen persoonlijke stijl komt ze met haar boekenblog *Boekmama.nl* steeds meer op stoom en bouwt ze haar podium, vanuit haar professionele en persoonlijke ervaringen, uit naar steeds meer doelgroepen.' In Bibliotheekblad 7-2020 leest u een interview met haar.

Veertig jaar te laat

Bibliotheek Gelderland Zuid meldt op haar Facebookpagina: 'Soms geloof je als bibliotheekmedewerker je eigen ogen niet. *Terug naar Oegstgeest* van Jan Wolkers werd ingeleverd in onze vestiging in Groesbeek: 39 jaar, 13 weken en 5 dagen te laat! De lezer kon het vast moeilijk loslaten.' Omroep Gelderland dook in de zaak, spoorde de terugbrenger op en berekende dat de boete inmiddels opgelopen was tot 1530,75 euro. Die hoeft overigens niet betaald te worden wegens verjaring. Daarnaast geldt in Groesbeek een plafond van maximaal vijf euro boete. Op <https://tinyurl.com/ybahewwc> kunt u de reportage van Omroep Gelderland beluisteren.

Heeft u nieuws?

Mail dan naar redactie@bibliotheekblad.nl.

Website

Het actueelste bibliotheeknieuws vindt u op www.bibliotheekblad.nl. Op onze site kunt u zich ook aanmelden voor de nieuwsbrief.

Voorleeswedstrijd in coronatijd

Wat doe je met het grootste voorleesevent in coronatijd? Voor de provincies Brabant en Limburg was dit antwoord al gauw gegeven: gewoon doorgaan! Maar wel anders ...

Tekst: Milja de Vries, adviseur marketing/communicatie en taalvaardigheid bij Cubiss

Foto's: Cubiss

Cubiss organiseert al jaren de provinciale finale voor drie voorleeswedstrijden: Nationale Voorleeswedstrijd groep 7-8, Read2Me! en Pabo Voorleeswedstrijd. Dit wordt gedaan in nauw overleg met de Limburgse en Brabantse bibliotheken en de landelijke organisaties. Begin maart waren de voorbereidingen voor de provinciale finales in volle gang. En toen werd de lockdown afgekondigd. We staken de koppen bij elkaar. We wisten niet hoelang dit zou gaan duren, maar we waren het unaniem eens: 'We gaan door!' Projectleider Innovatie van de educatieve functie Arabella Broers: 'Scholen en bibliotheken hebben hard gewerkt om de voorrondes af te ronden. Leerlingen en pabostudenten hebben zich voorbereid en verheugd op de finale. Alle deelnemers zijn voorleesambassadeurs en we hebben hen hard nodig om het belang van voorlezen te laten zien. Want voorlezen heeft impact: het stimuleert niet alleen de taal- en leesontwikkeling, maar daarmee ook de schoolprestaties, het inlevingsvermogen en het zelfvertrouwen van het kind.'

Deelnemers

De Nationale Voorleeswedstrijd groep 7-8 begint met voorleeswedstrijden in de eigen school. Deze 27^e editie zorgde voor maar liefst 588 schoolkampioenen. De bibliotheken organiseren vervolgens lokale rondes, waarvan dit jaar 64 winnaars doorgingen naar de halve provinciale finale. Uiteindelijk streden acht toppers om de titel Brabantse voorleeskampioen.

In Limburg zijn uit 179 schoolkampioenen dertien winnaars gekozen in de lokale rondes. Zij zijn direct doorgestroomd naar de provinciale finale. Bij Read2Me! deden 326 klassen mee met uiteindelijk elf finalisten voor Brabant. Voor Limburg 56 klassen en negen finalisten. Ook hier worden de kampioenen door de school geselecteerd. De bibliotheken organiseren de tussenrondes. Voor Brabant deden zes paboscholen mee en voor Limburg twee. Elke pabo koos een winnaar die direct doorging naar de provinciale finale.

Feest in postcoronatijd

Van de halve en provinciale finale in Brabant en de provinciale finale in Limburg wordt al jaren één groot leesfeestijn gemaakt. Met veel supporters, spandoeken, optredens van Lollypop en, dit jaar, presentatoren Bart Storcken en Teun Aarden. In Brabant

waren drie avonden in Theater de Leest georganiseerd, voor groep 7-8, Read2Me! en Pabo. In Limburg stond het ECI op 15 april klaar voor de drie finales. Toen kwam het bericht dat alle evenementen moesten worden afgelast vanwege corona.

Landelijk overleg

We wisten dat de bibliotheken, leerkrachten en vooral de voorlezers hard hadden gewerkt in aanloop naar de provinciale finales. Dat was voor ons één van de redenen om te besluiten dit grootste voorleesevent door te laten gaan, maar wel volgens alle richtlijnen. Op dat moment werd nog druk onderzocht door Stichting Lezen of de landelijke finales door konden gaan.

We hebben onze plannen voor een coronaproof provinciale finale voorgelegd aan onze opdrachtgever Stichting Lezen en we hielden daarmee nauw contact. Zij vonden het een goed en mooi initiatief. Stichting Cubiss werd gevraagd om in het landelijk overleg haar ervaringen met en informatie over een coronaproof aanpak te delen. Het enthousiasme bij collega-POI's was voor ons wederom een bevestiging van ons besluit om door te gaan. Hoe anders werd het dit jaar. We bedachten dat de voorlezers hun voorleeskunsten thuis op film konden opnemen. De juryleden zouden de filmpjes bekijken en digitaal met elkaar overleggen. Ondertussen werden de regels iets versoepeld en durfden we een persoonlijke felicitatie van de winnaars op anderhalve meter aan.

Communicatie

Normaal gesproken vullen de voorlezers een webformulier in met informatie over het voor te lezen boek, het aantal supporters en dergelijke. Dit jaar hebben we alle finalisten een mail gestuurd: iedereen kan nog winnen, maar dan allemaal net even anders. Presentatoren Bart Storcken en Teun Aarden hebben op ons verzoek een filmpje opgenomen met een persoonlijke oproep voor alle finalisten: maak een filmpje terwijl je voorleest. Per finale maakten we een instructie hoe de finalisten het filmpje konden opnemen en waar ze op moesten letten. Bijna alle finalisten hebben een filmpje ingestuurd, in Limburg zelfs alle finalisten. Het contact met de bibliotheek, school en ouders van de uiteindelijke winnaars was dit jaar intensiever. De digitale variant is echt anders dan de winnaar uit de zaal op het podium roepen. Het gevoel van 'we doen het samen, voor een mooi doel' overheerste bij scholen en bibliotheken en er kwamen overwegend positieve reacties vanuit alle hoeken.

De winnaar van de Limburgse finale van de Pabo Voorleeswedstrijd werd Wendy van Nieuwenhoven, op de foto met presentator Bart Storcken.

De winnaar van De Nationale Voorleeswedstrijd groep 7-8 uit Brabant werd Fedde Groenevelt. Jeugdauteur Jacques Vriens reikt de prijs uit.

Winnaar van de Limburgse finale van Read2Me! werd Sophie Elshof. Hier op de foto met gedeputeerde Robert Housmans en Geja Olijnsma, directeur van de Bibliotheek Venlo.

Eva Kuipers werd de Brabantse winnaar van de Pabo Voorleeswedstrijd.

De Limburgse finale van De Nationale Voorleeswedstrijd voor groep 7-8 werd gewonnen door Meike Arends.

Brabantse winnaar van Read2Me! is Madelief van Nijnatten.

Jury

Normaal zijn in Brabant 25 juryleden nodig voor de halve en provinciale finale en in Limburg drie. Voor de coronaproof versie hebben we per provincie een driekoppige jury ingezet. Voor Limburg waren dat Jacques Vriens, Inge van Dongen (directeur Bibliotheek Maas en Peel) en Frans Pollux (artiest en columnist). Voor Brabant Jacques Vriens, Marlies Slegers en Jolanda Horsten (allen jeugdauteurs). Hun reacties: 'Wat een mooi alternatief. Daar werk ik graag aan mee.' De juryleden hebben de voorleesfilmpjes bekeken en zes winnaars gekozen tijdens een digitaal juryberaad.

Feest

Besloten werd om de zes winnaars persoonlijk te verrassen, op veilige afstand. We deden dit op 27 mei in Brabant en op 3 juni in Limburg. De docenten en de ouders van de winnaars wisten ervan. De projectleider en coördinator van Cubiss zijn samen met presentator Bart of Teun en een cameraman naar het huis van de zes winnaars gegaan. Met bloemen, een confettikanon, een cadeautas en een beker. De winnaars wisten echt van niets, ze kwamen op blote voeten en op sokken naar de deur. Allemaal blije gezichten. Ook degenen die niet gewonnen hebben, zijn wat ons betreft voorleeshelden. Zij hebben de dag na de finale een goodiebag per post ontvangen. Daarin zaten een boek, rozet, chocolade en een kaart met de persoonlijke feedback van de jury over zijn of haar voorleestalent. De beelden van de huldigheden stonden binnen een halfuur op onze website, zo kon iedereen

semi-live meefeesten. Juryvoorzitter Jacques Vriens heeft de beker persoonlijk uitgereikt aan de Limburgse en Brabantse winnaar van groep 7-8. De bibliotheek sloot waar mogelijk aan. In Limburg overhandigde gedeputeerde Limburg Robert Housmans de beker: 'Leestalenten moet je stimuleren, want taal is het bindmiddel in onze maatschappij.'

Normaal versus digitaal

De uren en kosten die anders aan catering en locatie werden besteed, zijn nu ingezet in het persoonlijke bezoek van de filmploeg. De nieuwe opzet heeft extra uren gekost en de communicatie was dit jaar intensiever. We verwachten dat we qua kosten en uren niet hoger uitkomen dan andere jaren. De coronaproof finale heeft Cubiss absoluut goodwill opgeleverd. Uit de berichten van bibliotheken, provincie, kinderen, ouders en docenten blijkt dat zij er heel blij mee waren. Coördinator voorleeswedstrijd Inga Spinhoven vat het goed samen: 'Ik ben trots dat we het hebben gedaan, dat we eigenlijk geen seconde hebben getwijfeld. Dat we gingen voor het feestje en dat we het belang van lezen zo op kaart wilden zetten! Ik ben trots op alle partijen waarmee we het samen hebben gedaan. De bibliotheek, de school, de jury, de finalisten, en de presentatoren en de cameraman. Het was spannend, snel schakelen en veel afstemmen, maar vooral een feestje om de blije gezichten op het einde te zien.'

De filmpjes van de winnaars en de namen staan op: www.cubiss.nl/voorleeswedstrijden2020.

‘Houd korte lijntjes met de politiek en neem ze mee in je visie!’

Geweldig nieuws voor de Bibliotheek Venlo: de Limburgse bibliotheek krijgt de komende jaren structureel meer geld van de gemeente. De komende jaren wordt de subsidie stapsgewijs naar het landelijk gemiddelde van vergelijkbare bibliotheken gebracht. De huidige subsidie van 1,6 miljoen euro wordt in vier jaar tijd met zo'n zeven ton aangevuld. Bibliotheekblad belde met directeur **Geja Olijnsma**.

Tekst: Bart Janssen

Foto: Astrid Roox

Je hing zeker meteen de vlag uit?

'Eerlijk gezegd kon ik het nauwelijks geloven. Uiteraard had ik de vergadering van de gemeenteraad hierover gevolgd en wist ik wat de uitkomst was. Maar toen ik de volgende dag het bericht op de site van Omroep Venlo zag, drong het pas het echt tot mij door, het stond er echt! En dat de raad bijna unaniem voor heeft gestemd, maakt het helemaal iets om trots op te zijn.'

En toch kwam het als een verrassing?

'Het blijft natuurlijk altijd spannend. Je weet niet hoe er gestemd gaat worden. Aan de andere kant: uit het benchmarkonderzoek dat we lieten uitvoeren door Thomas van Dalen Advies bleek al wel dat we erg goed presteerden.' (Zie ook de kadertekst.)

De benchmark stelde dat jullie nu al veel weten te bereiken met een lage subsidie: de fijnmazige structuur is behouden in de kleine kernen, er zijn veel schoolbibliotheken en er is een sterke programmering ...

'Als je het afzet tegen vergelijkbare bibliotheken, krijgen wij 7,71 euro per inwoner minder. En dan is nog niet eens de huisvesting meegerekend. Als je die kosten ook meeneemt, kom je uit op een verschil van 12,53 euro. We worden gefinancierd als een plattelandsbibliotheek, maar we moeten functioneren als een stadsbibliotheek en we hebben te maken met stedelijke problematiek. Zo hebben we in Venlo relatief veel laaggeletterden.'

Dus de benchmark was een goede manier om te tonen hoe jullie het doen?

'Het zorgde voor een cijfermatige onderbouwing van het beeld dat wij zelf al hadden. Ik heb de benchmark aangegrepen om de gemeenteraad te laten zien dat we het opvallend goed doen met de weinige subsidie die we ontvingen.'

Een gemeenteraad zou ook kunnen redeneren dat de subsidie blijkbaar voldoende is. De prestaties zijn immers goed ...

'Nee. Het knelt intern al jaren en we konden het zo niet veel langer volhouden. Als bibliotheek moet je duidelijk zichtbaar zijn in de gemeenschap. We hebben in alle kernen weliswaar nog steeds vestigingen, maar dat zijn onbemenste uitleenbibliotheken zonder eigen programmering. Dat laatste is niet wenselijk, inwoners uit de kleine kernen willen hiervoor niet naar de Stadsbibliotheek, ze willen naar hun eigen vestiging. We kunnen de vijf wettelijke functies simpelweg niet waarmaken. Gelukkig zag de gemeenteraad dat ook en kwam de raad met de constatering dat er iets scheef zat.'

Een dergelijke beslissing is in deze tijd wel erg bijzonder. Ook omdat in voorgaande jaren door de gemeente 25 procent bezuinigd is op de bibliotheek.

'Het besluit is ook het resultaat van jarenlang investeren en laten zien wat je waarde is voor de gemeenschap. Ook hebben we de lijnen met de politiek en de verantwoordelijke ambtenaren zo kort mogelijk gehouden.'

Dus dat is meteen ook een tip voor andere bibliotheken?

'Absoluut! Neem de betrokkenen mee in je visie. Laat zien hoe je als bibliotheek presteert. Investeer in je contacten met de wethouder, de ambtenaren en de gemeenteraadsleden van alle partijen.'

Wat gaan jullie doen met de extra subsidie?

'In de kleine kernen willen we community librarians aanstellen die de programmering gaan verzorgen. Denk bijvoorbeeld aan een uitgebreid cursusaanbod. Eigenlijk alles wat we nu ook in de hoofdvestiging doen. Ook willen we in kleine kernen de collecties weer uitbreiden. In het verleden zijn bijvoorbeeld

de informatieve boeken weggehaald. Gebruikers moesten deze dan maar reserveren. Dat werkt niet, er wordt nauwelijks gebruik van gemaakt. De kernen moeten weer kunnen beschikken over volwaardige vestigingen die midden in die samenleving staan. Dit in samenwerking met partners. Daarnaast gaan we de subsidie gebruiken voor onze dienstverlening aan het onderwijs. Elke Venlose school heeft een schoolbibliotheek, maar die zijn onderbemenst. Onze leesconsulenten kunnen het nauwelijks aan. Ook daar willen we dus meer medewerkers voor aannemen.'

Als laatste: kwamen er voor jezelf nog opmerkelijke zaken uit de benchmark?

'De bezoekersaantallen. Alhoewel deze de laatste jaren flink gestegen zijn, zitten we toch onder het gemiddelde van de andere bibliotheken. Het past ook bij het beeld dat we in de kernen te weinig doen. Vooral daar zie je een terugloop in het aantal bezoekers. Mensen komen voor de activiteiten niet naar de centrale vestiging. Je moet als bibliotheek in zijn geheel bij de mensen in de kernen blijven. Dus ook met je programmering en de andere dienstverlening.'

.....

Begin 2020 heeft Thomas van Dalen Advies in opdracht van de gemeente Venlo onderzoek gedaan naar de positie van drie grote Venlose cultuurinstellingen – Theater De Maaspoort, Kunstencentrum Venlo en Bibliotheek Venlo – in vergelijking met dezelfde soort cultuurinstellingen in gemeenten met een vergelijkbare bevolkingsomvang. De gemeente wilde deze benchmark gebruiken als uitgangspunt voor het ontwikkelen van een nieuwe cultuurvisie voor de periode 2021-2024. De bibliotheek werd vergeleken met twaalf referentiebibliotheken die primair werken voor één gemeente. Het betreft (middel)grote steden met een bevolkingsomvang van 77.000 tot 126.000 inwoners.

.....

Van 1,1 miljoen bezoekers naar nul

Bedrijfsvoering in tijden van corona is voor stand-alone bibliotheken al een opgave, dat is het helemaal voor organisaties met een breder opgezette dienstverlening. Zoals voor de Beste Bibliotheek van Nederland in Leeuwarden en een kanshebber om de volgende te worden: Forum in Groningen.

Tekst: Martin de Jong
Foto's: Forum en dbieb

Groningen: Forum

Op de voorlaatste aprildag is het voor het eerst in lange tijd bewolkt. Vanaf de Grote Markt in Groningen is er zicht op de toppen van twee grote gebouwen: de Martinitoren en het Forum. Maar ook de gevel van Grand Café Hooghoudt trekt de aandacht want deze leverancier van dubbele graanjenever heeft de reclame-uiting aangepast aan de coronasituatie: er staat nu

Hooghoudt. Die situatie maakt dat het immense Forum gesloten is. 'Bizar', noemt directeur Dirk Nijdam het, een diagnose die in het gesprek vaker uit zijn mond komt. Want ga maar na: sinds de opening op 29 november 2019 waren er meer dan 1,1 miljoen bezoekers, in de voorbije zes weken nul. 'Bezoekers kwamen overal vandaan, heel veel ook voor de architectuur. We hebben heel veel positieve landelijke pers gehad waardoor mensen nieuwsgierig

werden. Veel vakgenoten, mensen uit de bibliotheken die kwamen zien hoe wij het gedaan hebben.'

En dan dicht moeten gaan.

'Het is voor iedereen bizar, maar het is voor ons in dat opzicht extra bizar, omdat je net open bent en het boven verwachting deed. Onze begroting sloot nog negatief, het eerste jaar, dus we hadden ook wel een beetje boven verwachting nodig. Na drie maanden was het: als deze lijn doorzet, en dan mag het ook een beetje afvlakken, dan draaien we veel beter dan we hadden gepland. We hebben zelf heel veel eigen vermogen opgebouwd, omdat wij als gezonde instelling hier wilden beginnen, niet gelijk zoals Tivoli een eerste persbericht over tekorten en ellende. We hebben heel erg gespaard om dat te voorkomen. En dit overvalt ons nu. Mijn grootste zorg is momenteel de dingen waar we geld mee verdienen. Dat zit aan de filmkant, bij de horeca: we hebben veel horeca. We hebben een shop, onder Storyworld zit een verdienmodel – niet heel zwaar, het is museaal, maar ook daar kunnen we geld mee verdienen. We lijden nu tussen de 2 en de 2,5 ton per maand verlies, en daar wordt niemand vrolijk van. Er

zal altijd wel weer ergens een oplossing zijn, in ieder geval voor een deel. In die zin maken we ons pas druk als daar helemaal geen zicht op is. Maar we vallen wel buiten alle regelingen. We passen niet in die NOW-regeling, want dan moet je naar vorig jaar kijken, toen zaten we in een andere constructie. Het punt is dat onze organisatie een mengvorm is, en daar lopen we heftig tegenaan. We zijn niet een bibliotheek, we zijn geen filmhuis en we zijn geen horecatent: wij zijn het Forum, en daar zitten al die elementen in verweven. Wij komen niet in aanmerking voor die NOW-regeling, dus wij hopen in aanmerking te komen voor die regeling van de overheid van 300 miljoen. Maar je ziet het al aan de formulieren voor NOW: bibliotheken komen niet in aanmerking, dus ben je een bioscoop of ben je een museum? Dat zijn we niet.'

Je kunt niet voor een onderdeel aanvragen?

'Dan doe je jezelf tekort. Een museum kan zijn museumwinkel en zijn horeca meenemen in zijn verlies. Maar als ik ons museum meeneem, mag ik alleen sec de museumzalen en de kosten die ik daar maak meenemen, want de horeca hoort bij het gebouw. Je moet in een matrix passen en dat doen wij niet. We hebben het ook

al gehad met de kunstcommissie, ze zeiden: jullie zijn een bibliotheek. Nee, wij zijn geen bibliotheek – maar wij hebben wel bibliotheekfuncties. Het is gewoon heel lastig. Met matrixen werken is vinkjes zetten, en dan past het vinkje niet goed. Ik wil daar eigenlijk ook niet in meegaan. Mijn controller zegt: dan moeten we hier maar voor kiezen. Ik zeg: dan ga je toch mee in die regels, die regels passen gewoon niet bij ons. Ik wil geen schemaatjes invullen die niet bij ons kloppen.'

Zolang er geen publiek naar binnen mag zou je vanuit de theaterzaal kunnen streamen.

'Daar zijn we naar aan het kijken. Ik moet wel eerlijk zeggen, zelf volg ik een aantal instellingen die van alles streamen, en ik moet eraan wennen. Iets was altijd leuk omdat je erbij zat. In de zaal is er de beleving, zijn er de reacties van het publiek. Maar we gaan waarschijnlijk toch een paar talkshows streamen en kijken of mensen dat leuk vinden of niet. Misschien is het ook wel gewoon accepteren dat dingen nu even niet leuk zijn. Het komt ook wel weer.'

Wat zijn de opties bij een heropend Forum? Is anderhalve meter in zo'n enorm gebouw te realiseren?

'We hebben extra materialen besteld om looppaden af te zetten en zo. Op een drukke dag kwamen er tussen de 10.000 en de 20.000 mensen. Ik denk als we opengaan, dat als eerste mensen hun eigen boeken uitkiezen en dat ze een winkelmandje meekrijgen. Dat ze doelgericht hiernaartoe moeten komen, boeken halen, registreren, door de andere deur naar buiten. Dan kunnen we al een paar honderd mensen per dag hebben. Wat ingewikkelder wordt is als mensen hier willen studeren. We hebben 350 studieplekken, dan krijg je dat er heel veel ruimte tussen moet zitten, dat zullen wel 120 plekken worden. Bij de horeca kun je denken aan selfservice: eten bestellen en bij de bar ophalen. Dat soort dingen. We zijn aan het kijken: wat moet je minimaal doen? Het hangt er een beetje van af wat de overheid zegt, maar er zal een hoop plexiglas komen.'

Kunnen de boekenkasten verder uit elkaar geplaatst worden?

'Nee, dat is niet te doen. Architectonisch zijn er ook geen wijzigingen mogelijk. We hebben heel veel ruimte, dus als we de norm van de supermarkt hanteren, wat iedereen vrij normaal vindt, dan is dat goed te doen. We hebben veel meer ruimte per persoon dan de gemiddelde Albert Heijn. Als mensen maar hun verantwoordelijkheid pakken en niet boven op elkaar gaan staan. Als iemand in het vak van John Grisham kijkt en jij wilt er ook bij en je gaat aan de kant duwen, dan hebben we een probleem. Maar als je denkt: ik wacht even, dan is het natuurlijk helemaal geen probleem.'

Hoe zal het in het theater gaan?

'De bioscoop- en de theateropstelling, daar maak ik me het meest druk om. Want die zalen zijn op een gegeven moment niet meer rendabel te krijgen. Anderhalve meter tussenruimte is bijna drie stoelen, en ervoor en erachter moet ook weg, dan krijgt je een soort harmonicamodel van stoelen. We hebben daar schetsjes van gemaakt, en daar word je niet vrolijk van. We komen dan uit op 20, 25 procent bezetting, en dan doe je het echt om de service dat je die film of de voorstelling bij ons kunt zien. Ik vraag me ook af hoe leuk mensen dat vinden.'

De Groninger is het Forum gaan omarmen.

'Ja. Ik ben het bijna vergeten door alle ellende, maar ik ben super enthousiast over de eerste maanden, over hoe het is gegaan. Heel veel dingen zijn veel beter opgepakt dan ik had verwacht, dingen zijn veel intensiever gebruikt dan we hadden gedacht. Ook dingen waarvan we dachten: vinden mensen dat leuk? Bepaalde zithoekjes, gaan mensen daar zitten? Nou, mensen gingen werkelijk overal zitten, ze gingen naar alles wat we organiseerden. Alles werd minimaal twee keer zo goed bezocht, soms wel drie of vier keer zo goed, als in de vorige situatie. Meer bibliotheekleden, zestig procent meer filmbezoek dan op de vorige locatie. Dus die hele constructie van al die mensen die langs al die functies lopen, die werkt heel goed.'

Naschrift begin juni. In Groningen gingen in mei de acht wijkfilialen open, op 1 juni gevolgd door het Forum (inclusief expo, film en Storyworld). Daar ondervond men twee dagen nadat het interview werd afgenomen onvoorziene tegenspoed: grote waterschade door het afgaan van de sprinklerinstallatie in het atrium, aan de kant van de publieksruimte. Dirk Nijdam in het *Dagblad van het Noorden* daarover: 'Uit de sprinklers komt geen schoon water. Dus we moeten alles schoonmaken voordat we het echt kunnen inspecteren. Maar er liep water uit gaten waar geen water uit hoort te lopen, zoals stopcontacten en luidsprekers. Dan zie je de bui wel hangen.'

Leeuwarden: dbieb

De laatste dag van april is een zonnige. Aan het Blokhuisplein, waar dbieb is ondergebracht, kunnen bibliotheekleden die gebruikmaken van de afhaalservice naar binnen om hun boeken op te halen. Maar pas over een uur, zodat directeur Hans van der Veen telefonisch gewaarschuwd moet worden dat *Bibliotheekblad* aan de poort staat. Het is een jaar na het vorige interview, toen dbieb was uitgeroepen tot beste van Nederland. Nu slaat corona de klok: vandaag bericht de *Leeuwarder Courant* over het succes van de afhaalservice, en plaatst daar een kop boven die bij Hans niet in de smaak valt: *Friese bibliotheken beleven 'gouden tijd'*. 'Come on, het is een dramatische tijd. Het thuisbezorgen is een heel klein pleistertje voor het bloeden. Het is triester dan triest, het zijn helemaal geen gouden tijden.'

Dit was ooit een gevangeniscomplex.

In voormalige cellen kun je overnachten en er zitten bedrijfjes in. Zijn die bedrijfjes net als de bibliotheek dicht?

'Het complex bestaat uit een aantal onderdelen: het stuk waar de bibliotheek in zit, de oversteek en een deel van het alcovegebouw. Dit hoofdgebouw was de oude strafgevangenis. Als je de tweede poort onderdoor loopt kom je bij het Huis van Bewaring, die bedrijfjes zitten daar. Allemaal gesloten, het is een drama. Ons café, de Bak, maak deel uit van een horecaholding. Die eigenaars hebben in dit complex aan de achterkant ook nog een restaurant, Proefverlof, en in de binnenstad biologisch restaurant Eindeloos. Op 13 maart ging de bibliotheek dicht, en hier ook de horecavoorziening. Ik moet nog zien of ze overleven. Hun liquide positie is best wel lastig want ze hebben in de afgelopen jaren heel veel geïnvesteerd. We hebben gezegd: we

Hans van der Veen, directeur dbieb: 'Alles was gesloten... Het is een drama!'

willen kijken of we jullie kunnen helpen, maar onze mogelijkheden zijn ook beperkt. Want wij zijn een gesubsidieerde instelling. Wij hebben er natuurlijk heel veel belang bij dat zij het hoofd boven water houden. Ik hoop dat dat lukt.'

Zijn er contacten met de gemeente over de situatie?

'De gemeente heeft een inventarisatie gedaan van culturele instellingen in Leeuwarden: wat betekent deze crisis voor jullie? Het ging er ook om of er direct een beroep gedaan zou worden op steun, op fondsen van de overheid of van de gemeente. Zolang er aan de subsidiekraan niet gedraaid wordt, is er niks aan de hand, maar er zijn voor de bibliotheek meerdere bedreigingen. Ten eerste restitutie van contributie, dat geldt voor alle bibliotheken. Het is voor ons een grote inkomstenbron: een half miljoen ongeveer. Daarnaast zijn er de vierkante meters die wij aan de horeca verhuren. Als die de huur niet kan betalen omdat ze van de ene op de andere dag geen inkomsten meer hebben, is dat voor ons ook een grote kostenpost. De ruimtes die we verhuren zijn een soort bijkomstige overige inkomsten, dat gaat niet om miljoenen, maar die missen we natuurlijk ook. Dan zijn er de dingen die niet doorgaan. We hebben de Volksuniversiteit overgenomen, het heet nu dbieb Cursussen, met een groot pakket. Heel veel cursussen hebben we moeten annuleren, en dan moet je mensen terugbetalen. Terwijl je er wel kosten voor gemaakt hebt.'

Nog in aanbouw is jullie theatterruimte, de Kapel. Wat betekent de nieuwe situatie daarvoor?

'Het wordt multifunctioneel: voor congressen, grote vergaderingen, maar ook muzikuitvoeringen. Het is geen zaal waar je Metallica in loslaat: zo'n 125 man kunnen er zitten, staan natuurlijk veel meer. We organiseren jaarlijks de Nacht van de Filosofie, die 500, 600 bezoekers trekt. We hadden het al uitgesteld naar eind september, ik heb samen

met programmering besloten om het af te gelasten. We doen nu een aantal series digitaal, een soort college tour, met drie of vier sprekers. Maar we kunnen niet het risico lopen dat te doen voor een derde van het aantal bezoekers. Dan loop je niet alleen inkomsten mis, ook gaat het ten koste van de beleving, als een filosoof wat vertelt en er maar een paar toehoorders zijn, dan kun je het maar beter helemaal skippen en kijken hoe we dat volgend jaar wel op de vork kunnen prikken.'

Hoe zit het met de studieplekken?

'We hebben 250 studieplekken door het hele gebouw, vaak allemaal bezet, waar groepen studenten of scholieren projecten doen met elkaar.'

Zal handhaving nodig zijn om daarbij de voorgeschreven afstand te bewaken?

'Ik vind dat mensen zich over het algemeen, als ik voor de Friese situatie spreek, behoorlijk gedisciplineerd gedragen. Maar als je als bibliotheek moet gaan handhaven ... Scholieren, met name, maar ook studenten, vinden het fijn om bij elkaar te zijn. Moeten wij dan gaan zeggen: jongens, uit elkaar!'

Over de jeugd gesproken: jullie bedienen ook de basisscholen.

'Wij zijn heel druk bezig met de uitrol van dBos. We hadden laatst een advertentie voor zes leesconsulenten. Het wordt een team van achttien, negentien mensen. We hebben de scholen een brief gestuurd: wat willen jullie van ons? Ik kan me voorstellen dat ze eerst zelf even orde op zaken moeten stellen. Zitten ze dan te wachten op een leesconsulent, of vinden ze dat een dissonant in het rooster? We willen ons niet opdringen, maar ook hier verwachten ze op een gegeven moment wel weer service

van ons. Al die leesconsulenten zijn stand-by om weer van start te gaan.'

Hoe zijn de medewerkers onder de situatie?

'Ze zijn heel begripvol, wat een beetje des bibliotheekmensen is. Ook heel begaan, en bezorgd ook. Wat opvalt is dat ze elkaar missen. We videovergaderen veel, dus we zien elkaar heel veel. Maar je mist elkaar ook. En mensen hebben het idee we draaien nog niet eens op halve kracht, bij wijze van spreken. We willen graag dingen doen. Alles is uitgesteld tot september en we houden er rekening mee dat we misschien dit jaar helemaal niks meer doen. Dat vind ik toch wel kaalslag in het aanbod van de bibliotheek.

Het is wel zo dat de bibliotheek zich enorm goed gepositioneerd heeft, veel beter dan pakweg vijf jaar terug. Zeker in Leeuwarden worden wij echt omarmd door onze opdrachtgever, de gemeente. Daar hebben we een hele goede band mee. Er lag net een voorstel klaar om de bibliotheek vanaf 2021 substantieel meer te financieren, zodat we veel meer nieuwe dingen kunnen doen. Waar ik me nou ernstig zorgen over maak, is dat ik door die coronacrisis die toch al zeer zwakke positie van de gemeentes verder verzwakt wordt, waarbij dit soort ontwikkelingen echt in de wielen gereden worden. Daar baal ik enorm van. We zouden weer wat wind in de zeilen krijgen, en dat zien we misschien als een nachtkaaars uitgaan. De raad zou daar in mei over beslissen, wat ik opving uit het politieke circuit is dat ze heel erg welwillend tegenover het voorstel van het college stonden om meer geld in dbieb te steken. Nu is er een verdrievoudiging van het aantal bijstandsuitkeringen, dan weet je hoe laat het is. Cultuur is toch altijd als eerste aan de beurt bij bezuinigingen, en

wanneer het goed gaat als laatste bij subsidies. Dat vind ik hartstikke jammer, en daar moeten we ook uit, uit die vervelende cyclus. Het kan aan de andere kant zijn, dat op het moment dat het economisch slecht gaat, het besef van de bibliotheek als collectieve basisvoorziening er ook weer is. Niet iedereen kan dure cursussen volgen of boeken bij de vleet kopen, of tijdschriften of kranten. We gaan toch weer naar de bieb, we bekijken de bieb toch veel meer weer als een collectieve basisvoorziening. Zo zou het ook kunnen. Maar dan moet de politiek er wel ook van overtuigd zijn.

Wat ik heel interessant vind is hoe de bibliotheek zich in de toekomst zal manifesteren. Blijft het de pleisterplaats waar mensen elkaar fysiek ontmoeten, kan dat überhaupt nog? Of moeten we heel veel vaart zetten achter het digitaliseren van die ontmoeting? Zodat bibliotheken echt die hub worden, dat knooppunt, ook op digitaal terrein, waar mensen met elkaar in gesprek raken. We zijn nu bezig met The Alignment House en met de KB, om te kijken of we een digitaal platform kunnen creëren. Ik noem het maar even een digitale koffietafel, waar mensen elkaar kunnen treffen. Want dat wordt node gemist.'

Naschrift begin juni. De zes vestigingen van dbieb, inclusief dbieb Blokhuispoort Leeuwarden, zijn weer open, net als bij andere bibliotheken met een aantal richtlijnen, en alleen voor 'functioneel bezoek'. Hans in een mail: 'Vanaf medio mei zijn wij geopend voor de uitleenfunctie en vanaf 8 juni voor een beperkte verblijfsfunctie (studie- en werkplekken en een-op-een spreekuren). Vanaf 1 juni is de horeca weer in beperkte mate geopend. En vanaf september gaan de cursussen weer van start en kunnen vergaderruimten gehoord worden.'

TOP 10

van Gerard Huis in 't Veld

Tekst: Anne van den Dool

Gerard Huis in 't Veld neemt deze zomer afscheid als directeur van Graafschap Bibliotheken.

Wat is jouw favoriete...

1 ...bibliotheek? (Niet je eigen!)

Dat is voor mij een makkelijk te beantwoorden vraag, want chauvinistisch als ik ben, kies ik voor één van de kleinste bibliotheken in Nederland, namelijk in mijn dorp Lettele, een fijn dorp in het mooie Salland en behorend bij de gemeente Deventer. Deze bibliotheek is namelijk als enige bibliotheek in Nederland niet gesloten geweest vanwege corona. Eigenlijk vergelijkbaar met een klein Gallisch dorpje uit *Asterix*.

2 ...boekhandel?

Er zijn zo veel mooie en bijzondere boekhandels in Nederland! In mijn regio bijvoorbeeld Lovink Lochem en Praamstra Deventer. Maar ik kies dan toch voor boekhandel van Someren & Ten Bosch in Zutphen met een geheel eigen sfeer.

3 ...museum?

Prora op het Duitse eiland Rügen, waar Adolf Hitler zijn gigantische badhotel wilde bouwen voor het monsterlijke *Kraft durch Freude*-project. In één week zouden twintigduizend arbeiders zich kunnen ontspannen om daarna weer met volledige *Einsatz* aan de slag te gaan voor het Derde Rijk. In het Dokumentationszentrum krijg je een zeer indrukwekkend beeld van dit project in het bijzonder en van de Tweede Wereldoorlog in het algemeen. Ik ging geheel ontregeld weer naar buiten – en dat nog wel op vakantie...

4 ...film?

Apocalypse Now van Francis Ford Coppola, over de totale waanzin van de Vietnamoorlog. Met een prachtige rol van Marlon Brando als Colonel Kurtz. De film krijgt een extra lading door de onvergetelijke soundtrack *The End* van The Doors. Heel bijzonder aan deze film is het indringende en hypnotiserende geluid van de helikopters. Ik hoor ze nu nog... Of was dat weer een andere Vietnamfilm?

5 ...muziek?

Dat is een lastige vraag, want ik heb een behoorlijk brede belangstelling in rockmuziek. Natuurlijk heb ik absolute favorieten: Bob Dylan, CCR, The Doors en Neil Young. Mijn favoriete song – om meerdere redenen – is al jarenlang *Forever Young* van Bob Dylan & The Band. Maar ik ben ook fan van zowel de 'oude als de nieuwe' Nick Cave. Zo was zijn concert met The Bad Seeds in 2017 het meest intense wat ik ooit heb gezien en gehoord.

6 ...cabaret, toneel of theater?

Zoals gezegd ben ik wel wat chauvinistisch, dus hier is mijn favoriet De Lettelse revue: een in Salland wereldberoemde revue die al 37 jaar in januari en februari zorgt voor uitverkochte zalen. Het motto: 'A-j d'r bint, dan mo-j d'r wèen!' Oftewel: de revue helpt je de winter door. Humor in alle varianten, vooral in de vorm van korte sketches, meestal in ons Sallandse dialect. Met uiteraard, zoals het hoort, ook veel

zang en dans. Samen met 45 Lettelenaars verzorgen we de revue in alle facetten: teksten, muziek, dans, kleding, regie, decors, licht en geluid, sponsoring.

7 ...krant?

De Volkskrant. Eigenlijk lees ik maar één krant. Helaas ben ik de laatste jaren een matige lezer, maar dat hoop ik binnenkort recht te zetten.

8 ...tijdschrift?

Als ik straks weer wat meer tijd heb, dan hoop ik muziekblad *OOR* weer goed te lezen. Want goede popmuziek is tijdloos en voor alle leeftijden.

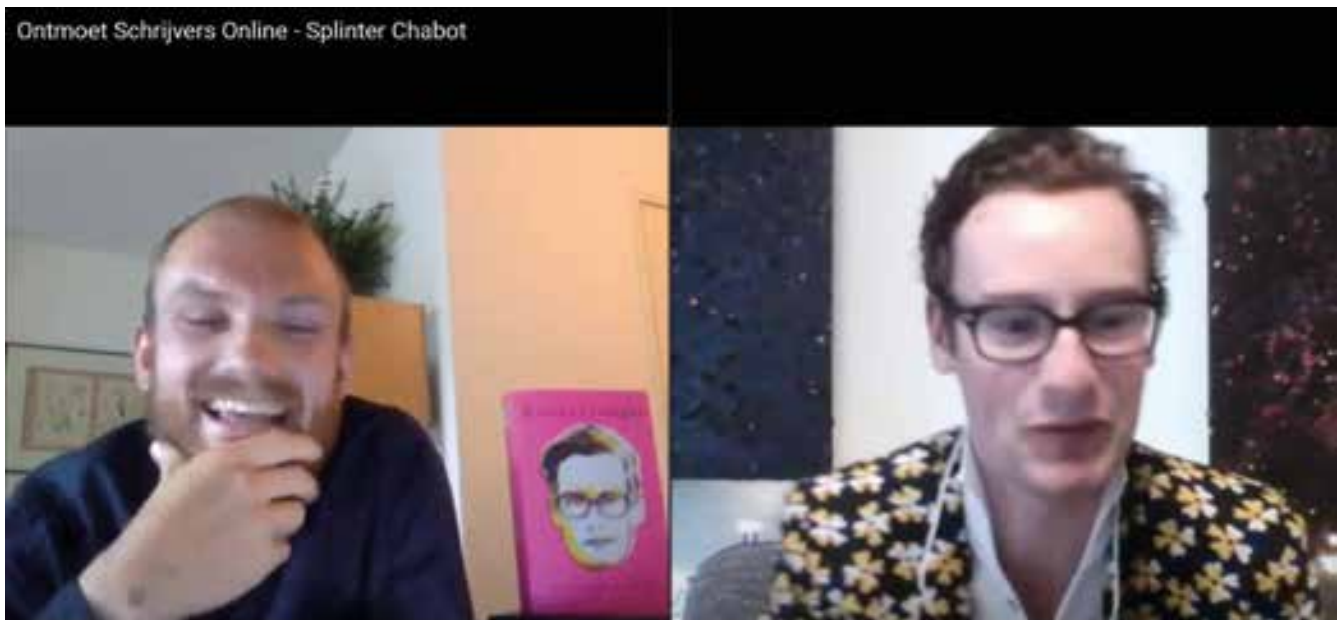
9 ...boek (vakliteratuur)?

Wee den mensch die maar één boek leest. De 111-jarige geschiedenis van de Openbare Bibliotheek Zutphen, uitvoerig en goed gedocumenteerd opgetekend door Cor Witbraad, uitgegeven in november vorig jaar. Het is nog te koop!

10 ...boek (fictie)?

Nescio's *Titaantjes*. Wie is als jongere literatuurlijfhebber niet gegrepen door de onvergetelijke en voor mij mooiste openingstekst uit de Nederlandse literatuur? 'Jongens waren we – maar aardige jongens. Al zeg ik 't zelf. We zijn nu veel wijzer, stakkerig wijs zijn we, behalve Bavink, die mal geworden is.'

Schrijvers gaan digitaal op bezoek

Schrijvers zijn de basis van onze branche, vindt Anne Zeegers, directeur van De Schrijverscentrale: zij maken tenslotte de verhalen die worden verspreid. In korte tijd tuigde zij samen met haar team en auteurs *Schrijver op je scherm* op, waarbij auteurs scholen en bibliotheken digitaal bezoeken. Het geeft ze de kans kinderen enthousiast te maken voor lezen, hun werk te promoten en een deel van hun misgelopen inkomsten goed te maken. ‘Wij zijn als branche verantwoordelijk voor deze verhalen-scheppers.’

Tekst: Anne van den Dool

Misgelopen inkomsten

Schrijvers staan aan de basis van de letterensector. Zonder schrijvers geen boeken om uit te lenen, te verkopen, uit voor te lezen en te promoten. De schrijvers werden door de coronacrisis hard geraakt: hun boeken verkochten minder goed, maar ook zagen ze hun feestelijke boekpresentatie, waar ze normaal gesproken vol trots het product van jaren zwoegen aan het publiek kunnen laten zien, in rook opgaan. Boekpresentaties werden vervangen door nieuwe rituelen: het gooien van een eerste exemplaar en een bos bloemen. Dit coronaritueel werd vervolgens vastgelegd op de gevoelige plaat voor de sociale media. Andere inkomstenderving: omdat de activiteiten rondom de Boekenweek deels werden afgelast, die normaal gesproken voor een flinke piek in het aantal verkopen zorgen, en daardoor ook voor extra royalty's.

Schrijvers hadden ook sterk te lijden onder de vele honderden auteursoptredens die werden afgelast, en die normaal gesproken verantwoordelijk zijn voor een belangrijk onderdeel van hun inkomsten. Verreweg het grootste deel van die optredens wordt geboekt via De Schrijverscentrale, die het geleden verlies voor schrijvers uit lezingen in 2020 op een miljoen euro schat. Directeur Anne Zeegers licht toe: 'Voor schrijvers zijn lezingen en schoolbezoeken een prachtige manier om hun boeken te promoten en om in contact te komen met hun lezers. Ook het positieve effect op de leerlingen is groot: na een bezoek nemen meesters en juffen altijd een enorme leespiek waar. Op de middelbare school zien we dat gevolg eveneens.'

Digitaal alternatief

De coronacrisis zorgde voor een massale afgelasting en verplaatsing van schrijversbezoeken. Het resulteerde erin dat verschillende auteurs op zoek gingen naar een alternatief. 'We hebben schrijvers gevraagd hun online ervaringen met bezoeken te delen. Vervolgens hebben we begin april Schrijver op je scherm ontwikkeld', vertelt Zeegers. 'We hebben gekeken naar de juiste manier om dit initiatief neer te zetten. We hebben gezocht naar soortgelijke initiatieven waarmee we konden samenwerken, en nagedacht over de prijzen die we voor deze dienst moesten vragen. We hebben een compleet nieuwe website gebouwd en hebben de auteurs die de meeste aanvragen hadden staan gevraagd korte filmpjes van zichzelf op te nemen, zodat geïnteresseerden een voorproefje kunnen krijgen van deze dienst.'

Samen met De Schrijverscentrale ontwikkelden de auteurs twee soorten diensten. Bij de eerste vorm vindt een online livebezoek in de klas plaats, waarbij de schrijver met de leerlingen in gesprek kan gaan. De tweede variant betreft een video op maat, met een programma dat van tevoren is opgenomen voor de school in kwestie. 'We hebben besloten deze dienst aanvankelijk toe te spitsen op het primair onderwijs, omdat daar het grootste gat viel', licht Zeegers toe. 'En met succes: scholen reageren enorm positief – ook het voortgezet onderwijs. Auke Hulst heeft laatst een live onlinebezoek gebracht aan 113 leerlingen van een middelbare school, die door vier docenten werden begeleid en technisch werden ondersteund. Ze hadden allemaal hun eigen scherm. Auke had ze stuk voor stuk in beeld.' Zo komen auteurs dankzij Schrijver op je scherm misschien nog wel dichter

ontmoet schrijvers online

Paulien Cornelisse

28 mei
19.30 - 20.30 uur

Meld je aan

ontmoet schrijvers online

Suzanna Jansen

18 juni
19.30 - 20.30 uur

Meld je aan

ontmoet schrijvers online

Esther Gerritsen

2 juli
19.30 - 20.30 uur

Meld je aan

bij de kinderen dan tijdens een normaal bezoek: nu staan ze soms zelfs in hun huiskamer. Sommige schrijvers vinden het saai om alleen een verhaal te vertellen vanaf een scherm, weet Zeegers. 'Zij bedenken nieuwe manieren om hun digitale lessen nog speelser te maken: ze verkleeden zich en bedenken spannende opdrachten. Ze vragen de kinderen bijvoorbeeld te bewegen als de personages uit het boek, laten hen zich van tevoren uitdossen als hun favoriete personage of de juf of meester verzamelt van tevoren vragen van de kinderen waarop de schrijvers in verhaalvorm antwoord geven. Ook laten ze tussendoor veel plaatjes zien.'

Verantwoordelijkheidsgevoel

'In twee weken tijd kwamen bijna vijftig aanvragen voor digitale optredens en bezoeken door schrijvers binnen. We hopen met Schrijver op je scherm voor een behoud van twintig procent van de inkomsten die auteurs oorspronkelijk waren misgelopen. Wij voelen ons verantwoordelijk voor de inkomsten die schrijvers uit auteursoptredens verwerven. Het geld dat via auteursoptredens wordt verdiend, komt rechtstreeks bij hen terecht. Jaarlijks keren

we nagenoeg twee miljoen euro uit aan auteurshonoraria. Wij ontlenen ons bestaansrecht niet aan de mogelijkheid om geld te verdienen, maar om het lezen en de literatuur te promoten en het aanbod van alle talentvolle auteurs in Nederland zo breed mogelijk onder de aandacht te brengen. We zijn de KB en het Letterenfonds erg dankbaar voor de stimuleringsregeling om dit project voor een aantrekkelijk tarief te kunnen aanbieden aan onder andere scholen en bibliotheken. Na de afgelasting van de tweede helft van de Boekenweek wordt het spannend in welke vorm de Kinderboekenweek doorgang kan vinden. Die tien dagen zijn met name voor onze kinderboekenauteurs enorm belangrijk. Tijdens die ruime week vinden doorgaans zo'n zevenhonderd schrijversoptredens plaats, waarmee ze voor 65.000 jonge lezers boeken tot leven brengen en ook inkomsten genereren. Wij hopen op een combinatie van live en digitaal, zodat zo veel mogelijk activiteiten doorgang kunnen vinden.'

Schrijver leest voor

Niet alleen met scholen is het contact intensief: ook bibliotheken kunnen digitale schrijversbezoeken afnemen. 'Normaal gesproken zijn auteurs natuurlijk graag geziene gasten in de bibliotheek', licht Zeegers toe. 'Gelukkig biedt deze online oriëntatie ook nieuwe kansen. Met het laagdrempelige en voordelige aanbod dat we nu aanbieden, willen we bibliotheken graag verleiden deze schrijvers te helpen.'

Aan het begin van de crisis begon een groot aantal auteurs direct met het maken van voorleesfilmpjes, die door bibliotheken enthousiast werden gedeeld. We troffen onder meer Paul van Loon en Jacques Vriens in hun natuurlijke habitat, in een knusse voorleesstoel met hun boekenkast op de achtergrond, soms zelfs met enkele pluchen versies van de door hen bedachte personages onder de arm. Daarnaast boden auteurs volwassen lezers gratis voorleessessies aan. Dit initiatief van Suzanna Jansen vond belangstelling bij bibliotheken.

'Een fantastische geste, maar het zette de markt wel een klein beetje op zijn kop', vertelt Zeegers. 'We konden hen alleen helpen een solide aanbod op te zetten als we dergelijke filmpjes voor een aantrekkelijk bedrag konden aanbieden. De stimuleringsregelingen van de KB en het Letterenfonds helpen ons die prijzen zo laag te houden. We begrijpen natuurlijk dat bibliotheken, hoe graag ze auteurs ook willen helpen, zelf momenteel ook in zwaar weer zitten.'

Bibliotheken kunnen de filmpjes op hun eigen website zetten om

iets extra's te bieden. 'Ook hebben ze de mogelijkheid de filmpjes op groot scherm in de bibliotheek te vertonen en zo het schrijversbezoek digitaal na te bootsen', legt Zeegers uit. 'Sommige bibliotheken richten er zelfs een complete avond voor in, waarbij ze meerdere van de filmpjes achter elkaar vertonen. Daarnaast kunnen ze deze video's speciaal onder de aandacht brengen van de leesclubs in hun werkgebied. Hoe leuk is het om gezamenlijk een boek te bespreken en vervolgens de auteur een fragment te horen voorlezen!'

Eigen programma's

Daarnaast bedenken bibliotheken en ook POI's hun eigen programmeringsvormen waarbij ze auteurs online betrekken. 'Probiblio start nu bijvoorbeeld met de interviewreeks *Ontmoet schrijvers online*. Ook daarbij regelen wij de schrijvers en nemen we een adviserende rol in. Hopelijk mogen deze schrijvers op een later moment een keer in het echt hun gezicht bij een bibliotheek laten zien.' Ook de auteurs zijn dankbaar dat ze de kans krijgen hun verhalen alsnog over het voetlicht te brengen. 'Veel schrijvers van nieuw werk zien hun tournee in het water vallen, terwijl ze zo graag met hun verhalen de wereld in willen. Elke dag geven we een andere schrijver de aandacht. Daarbij kiezen we voor een mix van grote namen en talent.'

Waar De Schrijverscentrale normaal gesproken alleen bemiddelt, werd van de organisatie nu ook een investering gevraagd. 'Het liefst maken we van deze digitale tak een volwaardig onderdeel van ons aanbod, ook op de langere termijn', vertelt Zeegers. 'Waar een schrijver normaal gesproken een lesuur lang in een klas komt, is een filmpje vanwege de concentratieboog van de leerlingen een stuk korter. Wij boden altijd al digitale activiteiten aan, maar slechts een heel klein percentage van de bezoeken werd op die manier afgenomen: men wilde gewoon graag een fysiek schrijversbezoek. Nu mensen min of meer noodgedwongen kennismaken met deze vorm, kunnen ze ervaren hoe leuk ook een digitale activiteit kan zijn.' En dat is niet alleen handig in quarantaine, weet Zeegers: een digitaal bezoek helpt ook in het normale leven om grote afstanden en de bijbehorende kosten te overbruggen. 'Dankzij deze digitale stroomversnelling heeft Gideon Samson opgetreden op een Nederlandse school in Kuala Lumpur. En ook straks kan dit aanbod van pas komen. Wat bijvoorbeeld als een Groningse school graag Franca Treur wil boeken, die in Zeeland woont? Online is dan een goede oplossing.'

Niet wachten

De opstart van Schrijver op je scherm was één groot experiment, geeft Zeegers toe. 'We dachten: we kunnen wel allemaal op elkaar blijven wachten, maar laten we gewoon beginnen. De Schrijverscentrale bevindt zich in het hart van het boekenvak: we onderhouden contact met schrijvers, uitgevers, scholen, boekhandels, bibliotheken noem maar op. We voelden: dit is een goed idee, hier moeten we bovenop springen. Soms kun je alleen onderweg voelen welke afslagen je moet nemen. We hebben daarom ook nog geen idee hoe dit project er over twee maanden uitziet. Daarin zijn we van zo veel factoren afhankelijk: de maatregelen van de overheid, de behoeften van scholen en bibliotheken, de wensen van de auteurs, het gedrag van het publiek. Normaal gesproken hebben we het tijdens de zomermaanden heel rustig: de scholen zijn dicht, mensen zijn op vakantie. Nu veel Nederlanders de grens niet oversteken, ziet onze zomer er wellicht heel anders uit.'

Want ook volwassenen vormen voor De Schrijverscentrale een belangrijke doelgroep. 'Niet alleen zijn zij zelf lezers; ook zijn zij vaak ouders en grootouders, die als ambassadeurs van het lezen kunnen fungeren. Bovendien vinden veel volwassenen – soms zonder dat ze het weten – het net zo heerlijk om voorgelezen te worden als kinderen. Kijk maar naar de huidige populariteit van podcasts: we blijven het de rest van ons leven heerlijk vinden als er een verhaal aan ons wordt verteld.'

Modern jasje

Ook voor na de zomer staan de eerste digitale bezoeken al gepland. 'Het Haags Montessori Lyceum organiseert normaal gesproken in juli een schrijversdag, waarbij ze altijd zeven à acht schrijvers uitnodigen. Nu komen deze auteurs digitaal op bezoek en kijkt wellicht een deel van de klas thuis mee. Ook gaat eind september Literatour van start. Op de eerste dag dat dat kon schreven zich al twintig scholen in. We zijn blij om te zien dat zij zich niet laten tegenhouden. Ook voor kinderen en jongeren is zo'n online ontmoeting gelukkig heel gewoon: zij zijn in hun dagelijks leven niet anders gewend.' Wat de school ook vraagt, De Schrijverscentrale vindt wel een vorm. 'Wij leveren op maat. Daarbij is het voor ons ook heel belangrijk dat de schrijver zich er goed bij voelt. Ook voor de crisis was dit al ons werk: wij gaan op zoek naar de juiste match tussen schrijver en luisteraar – op alle vlakken.' Deze wendbaarheid past perfect bij de omslag die De Schrijverscentrale enkele jaren geleden maakte. 'We hebben toen

alles in een modern jasje gestoken', vertelt Zeegers. 'We hebben de interne organisatie compleet vernieuwd en een nieuwe vormgeving en strakkere website opgetuigd. Schrijver School Samenleving (SSS), zoals we toen heetten, werkte nog met de fax en papieren brieven. We zijn toen naar buiten getreden met ons aanbod. Dankzij het fundament dat we door die omschakeling gelegd hebben, konden we nu zo snel Schrijver op je scherm lanceren en geven we nu zo veel mogelijk schrijvers een zo breed mogelijk publiek.'

Enthousiaste reacties

Scholen en bibliotheken reageerden enthousiast op de digitale schrijversbezoeken. Ook de auteurs waren soms positief verrast door de online ervaring. Een greep uit de reacties.

Mariska Bremen (Westfriese Bibliotheken) over het bezoek van Ruben Prins: 'Absoluut voor herhaling vatbaar. De kinderen hadden veel vragen. Ruben had een mooi verhaal.'

Miranda Hartgers (Bibliotheek Drachten) over het bezoek van Thijs Goverde: 'Wat hebben wij het fantastisch gehad met de virtuele schrijversbezoeken! Drie scholen kregen een virtueel bezoek in de klas en één school ontving een persoonlijke videoboodschap. Bedankt voor deze prachtige kans!'

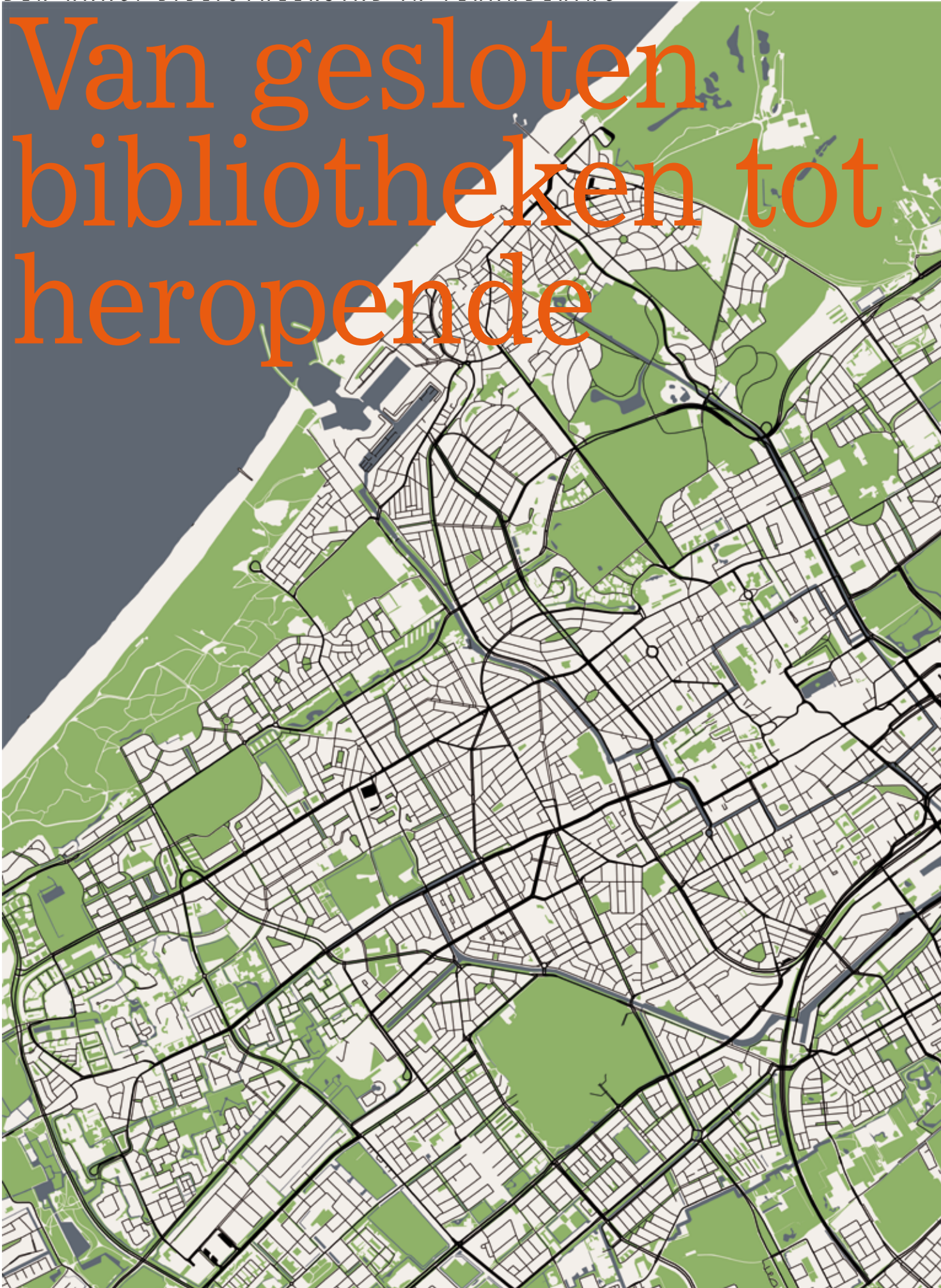

Schrijver Suzanna Jansen over haar online lezing voor Biblionet Drenthe: 'Het ging bijzonder goed. Er waren bijna constant zeventig à tachtig luisteraars, en dat drie kwartier lang. Dankzij de vragen en reacties krijg de lezing echt de vorm van een gesprek. Heel fijn om te merken dat dat ook via de onlineweg kan.'

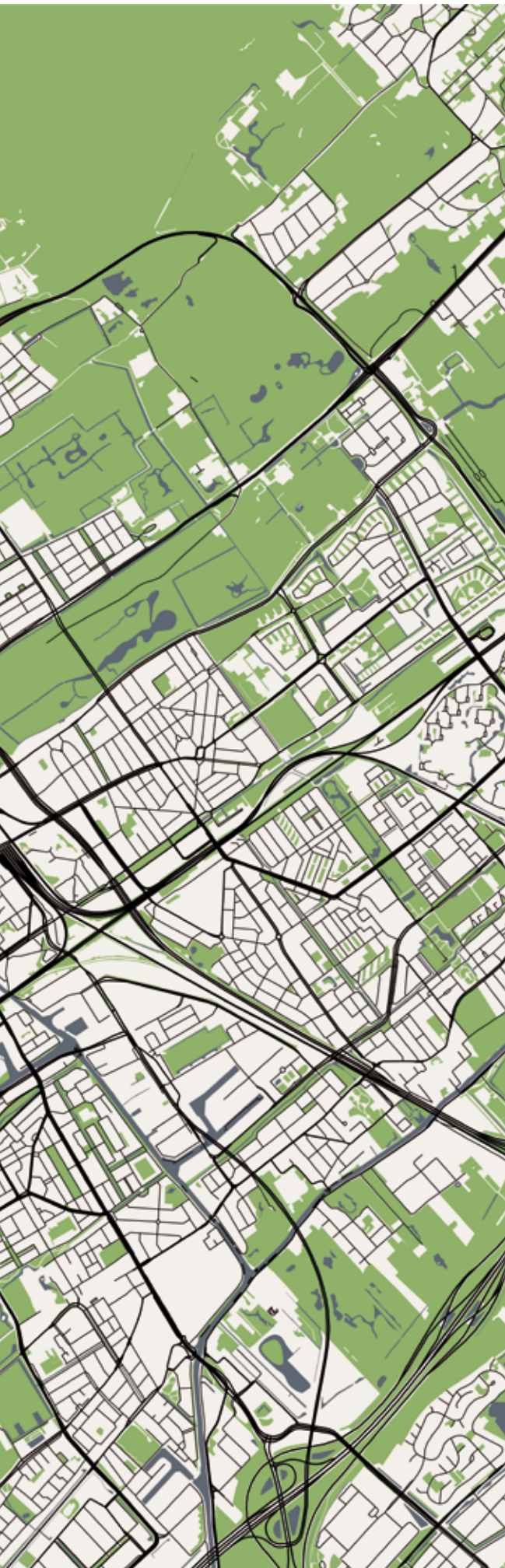

Van gesloten bibliotheken tot heropende

Het Haagse bibliotheekwerk kreeg het in 2012 zwaar te verduren: er moest twee miljoen euro bezuinigd worden op de exploitatie van de filialen, wat leidde tot meerdere sluitingen. Anno 2020 is de situatie rooskleuriger: de Bibliotheek Schilderswijk is teruggekeerd en floreert als participatiebibliotheek, de Bibliotheek Bouwlust wordt dit jaar heropend, en andere vestigingen zijn of worden opgeknapt. Bovendien is het voornemen om de Centrale Bibliotheek aan het Spui te verbouwen, met als pikant detail dat daarvoor twee miljoen euro beschikbaar is: het bedrag van de eerdere bezuiniging.

Tekst: Martin de Jong

Illustratie kaart Den Haag: Shutterstock

Foto's: Martin de Jong, René Mensink

De directeur

Paul Broekhoff volgde in 2018 Charles Noordam op als directeur van de bibliotheek (een van de weinige in het land die nog een gemeentelijke instelling is) en het Haags Gemeentearchief. Voordien was hij bij de gemeente werkzaam als directeur cultuur en sport, daarvoor heeft hij bij de landelijke Raad voor Cultuur en het ministerie van OCW gewerkt, en was hij acht jaar lang verbonden aan het Rembrandt Research Project, dat het werk van Rembrandt op echtheid onderzoekt. Broekhoff: 'In 2012 was er een grote financiële en sociaal-maatschappelijke crisis. In deze stad is toen fors bezuinigd op kunst en cultuur, en daarbij ook op de bibliotheek. Die stond los van de cultuurbezuiniging, maar had wel een eigen taakstelling van twee miljoen. En dat heeft ertoe geleid dat zes filialen zijn gesloten. Dat is

Foto: Martin de Jong

Paul Broekhoff, directeur van de Haagse bibliotheken én directeur van het Haags Gemeentearchief.

Bibliotheek Loosduinen sluit mooi aan bij het Westland: er is zelfs een kas. Alleen de planten ontbreken nog.

Architect en productontwerper René mensink (met kleine letters).

natuurlijk voor een stad, voor de wijkbibliotheken en de betreffende buurten echt ingrijpend, maar het zegt ook iets over hoe op dat moment in de politiek tegen de bibliotheek werd aangekeken. Je zag dat de bibliotheken zich toen nog heel erg richtten op de oorspronkelijke kerntaak van het uitlenen van materialen. Inmiddels is de samenleving andere dingen gaan vragen van de bibliotheek. Na 2012 zijn er analyses geweest, de commissie-Cohen is heel belangrijk geweest, en dat heeft uiteindelijk geleid tot de nieuwe Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, die een heel mooi kader biedt voor bibliotheken voor de toekomst, maar ook een mooi kader richting de politiek om als bibliotheek je waarde aan te geven.'

Een positief gevolg was de succesvolle terugkeer van de vestiging Schilderswijk.

'Die werd in 2015 heropend, en daar ben ik zelf heel blij mee, want dat is echt een bibliotheek die die wijk heel erg verdient. Met een wat andere rol dan bijvoorbeeld Loosduinen, waar de vraag vanuit de wijk ook nog sterk gericht is op de taak van het uitlenen van materialen. De Bibliotheek Schilderswijk is veel meer een participatiebibliotheek, die een cruciale, verbindende rol in het stadsdeel speelt, en ik vind dat ze dat heel goed doen. We hebben een aantal grote maatschappelijke debatten gehad rondom af en toe niet de makkelijkste thema's, zoals religie, met een dominee, een imam en een rabbijn. Ze gingen samen met de wijkbewoners in gesprek over hoe je dat nou doet in zo'n wijk, samenleven vanuit verschillende religies. Dat was echt een heel indrukwekkende avond, en het zat helemaal vol. Ook spectaculair was een avond in de bibliotheek met Mark Rutte, die drie uur lang met wijkbewoners sprak. Het gebouw puilden uit. Dan zie je wat de verbindende rol van de bieb is in de wijk.'

Ook mooi: jullie kunnen de Centrale Bibliotheek opknappen en krijgen straks inwoning van de bibliotheek van het Koninklijk Conservatorium.

'Hiernaast wordt het cultuurpaleis Amare gebouwd, een huis voor het Nederlands Danstheater, het Residentieorkest, het Koninklijk Conservatorium en de organisatie die alles aanstuurt en de andere programmering doet, maar de bibliotheek van het Koninklijk Conservatorium komt bij ons, op de muziekafdeling. We willen er echt een muzieketage van maken, dus niet alleen collectie, maar ook een deel van de programmering en de activiteiten moet daar gedaan worden. Het is ook het moment om na te denken over je toekomst als Centrale Bibliotheek. Er zijn heel veel voorbeelden in het land van bibliotheken met een heel goede mengeling van functies: het Forum in Groningen, de LocHal in Tilburg, de OBA en recentelijk Utrecht. Dat plan moeten wij nu voor de Centrale Bibliotheek gaan maken: hoe gaan wij die mengeling van functies doen, en hoe brengen we de collectie daar op een

verantwoorde wijze bij onder? Dat zal tot een herinrichting van de etages gaan leiden. Het hangt helemaal af van hoe het verbouwingsplan eruit gaat zien, of het een verbouwing wordt of een herinrichting, dat moet nog verder "uitgediscussieerd" worden.'

Het moet in 2021 gerealiseerd zijn?

'Ja. Ik hoop dat we het plan begin september af hebben, daarna volgt de uitvoering, waarbij ik wel even de kanttekening maak dat wij geen gebouweigenaar zijn, dat is de gemeente. Dus we moeten het steeds met de gemeente kortsluiten. We maken een masterplan, samen met het bureau van Mecanoo, en er moet straks, zoals dat in gemeenteland gaat, een formele aanbesteding voor het bestek plaats gaan vinden, maar het gaat dus om een breder plan over de toekomst van de Centrale Bibliotheek. Zo willen we het stedelijk debatcentrum van de stad worden. Dat is een ambitie die we zelf hebben, maar die het college ook heeft. In het laatste coalitieakkoord is de ambitie van het college om het debatcentrum in de Centrale Bibliotheek te huisvesten opgenomen. Zo zijn er meer plannen: op de vijfde etage zit een terras dat nu niet gebruikt wordt. Een van de vragen aan de architect zal worden: hoe kunnen wij het terras in gebruik nemen als een bibliotheekfunctie, en welke functies kun je daar doen? Ik heb dromen van een buitenprogrammering in de zomer, op het terras, maar er zijn ook andere functies denkbaar.'

Behalve de Centrale Bibliotheek worden ook vestigingen daarvan opgeknapt, zo werd onlangs Loosduinen verbouwd.

'Wij hebben jaarlijks een budget vanuit de gemeente voor een kleine opknopbeurt van een filiaal. Soms is een grote opknopbeurt nodig, en wij vonden dat Loosduinen daaraan toe was. Ik wil de andere wijkbibliotheken niet tekortdoen, maar het is een bibliotheek die heel goed draait en die op een prachtige locatie in het winkelcentrum zit. In de wijk wordt heel erg veel gebruikgemaakt van deze bibliotheek, er wordt in het stadsdeel ook nog heel veel gelezen. Ik denk dat Loosduinen na de Centrale Bibliotheek het hoogste aantal uitleningen van boeken in deze stad heeft, maar het was een behoorlijk gedateerde bibliotheek. Er hadden een aantal jaren geleden een paar verbouwingen plaatsgevonden rond de inhuizing van een stadsdeelkantoor, en dat was niet helemaal naar de wens van de bibliotheek, als ik het zo mag zeggen: de bibliotheek raakte ook ruimte kwijt. Vorig jaar heeft de gemeente een aantal stadsdeelkantoren gesloten, dat bood voor de bibliotheek de gelegenheid om de vierkante meters terug te krijgen en verder uit te breiden. We hebben budget bij elkaar gesprokkeld uit de subsidie van twee jaar, daarom hebben we er een wat grotere verbouwing van kunnen maken.'

Bibliotheecaris Ed Hofschreuder.

Het centrale deel van de bibliotheek kan met recht een huiskamer genoemd worden: comfortabele fauteuils, rotan stoelen met schapenvacht en lage zitjes.

Ook Nieuw Waldeck komt aan de beurt.

'De filialen Nieuw Waldeck en Loosduinen zijn tevens cultuuranker. Ze krijgen vanuit het meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur van de gemeente een aparte subsidie om cultuur te programmeren, en dat is meer dan een gebruikelijke bibliotheek moet programmeren. We hebben net het advies van de adviescommissie van het Kunstenplan gekregen, en daar komen beide cultuurankers heel positief uit. Ze krijgen een beperkte verhoging van de financiële middelen. Met name is men heel positief over hoe ze hun functie in hun wijk uitoefenen, de verbinding van grote namen met een breed publiek. Daar zijn we heel blij mee, want het is een erkenning voor de bibliotheek op het gebied van kunst en cultuur, maar voor een cultuuranker zijn de faciliteiten in Nieuw Waldeck heel mager. Misschien chargeer ik het nu, maar als er een activiteit was, zag je echtgenoten en kinderen van het personeel sjouwen met tafels en stoelen en het podium opbouwen. We hebben gezegd: dat kan zo niet langer. We hebben een beperkt budget van de gemeente gekregen om een paar aanpassingen aan de inrichting te doen.'

Dit jaar wordt Bouwlust heropend, dat begon met een handtekeningactie vanuit de wijk.

'Een bewonersorganisatie heeft vlak voor de verkiezingen, samen met de scholen, in drie weken tijd bijna 3000 handtekeningen opgehaald. Die zijn aangeboden aan de toenmalige wethouder Joris Wijsmuller van de Haagse Stadspartij. Daardoor werd in het nieuwe collegeakkoord de terugkeer van de bibliotheek in Bouwlust opgenomen. Samen met de buurtbewoners, we zitten heel erg op dezelfde lijn, hebben we een plan gemaakt voor wat voor bibliotheek het moet worden: een waar de wijk heel erg betrokken is bij de activiteiten en de collectie, waaronder een goede NT2-collectie. Dat moet goed afgestemd zijn op die wijk. Zelf ben ik erg blij dat er in Bouwlust weer een bibliotheek komt. Iedereen zegt altijd: de Schilderswijk is een moeilijke wijk, een wijk in verval, maar ik vind dat de Schilderswijk nu heel erg in een positieve flow zit. Bouwlust is een wijk die aandacht nodig heeft, en ik denk dat een bibliotheek daar echt het verschil kan maken. Waar we nu heel erg naar aan het zoeken zijn: hoe kunnen we met de welzijnsorganisatie goed samenwerken, ook in onze activiteiten. Wij gaan in een deel van hun locatie zitten, zij gaan naar een andere plek in het gebouw, maar wij willen in de programmering heel nauw samenwerken.'

Dat wordt een grote verbouwing?

'Even groot als in Loosduinen, en met dezelfde architect, we zitten nu in de ontwerpfase. Met René Mensink hadden we in Scheveningen een positieve samenwerkingservaring, daarom hebben we hem ook de opdracht voor Loosduinen gegeven. Ik vind het allebei heel mooie, eigentijdse bibliotheken geworden. In Loosduinen is een heel mooie balans gevonden, en dat is waar ik steeds naar op zoek ben, tussen de collectie en de andere functies: René

heeft goed naar de geschiedenis van de wijk gekeken. Loosduinen was vroeger een zelfstandige gemeente, met een grote, sterke traditie met het Westlandgebied. Dat zie je terug in het ontwerp.'

De bibliotheecaris

De Bibliotheek Loosduinen, die wekelijks 4000 bezoekers trekt, is gelegen in het hart van het gelijknamige winkelcentrum. Er zijn nauwe contacten met de winkeliersvereniging en vele samenwerkingspartners. Bibliotheecaris Ed Hofschreuder is zeer te spreken over de opgeknaptte vestiging. 'Het was grijs, verouderd, ook technisch gezien. Het is nu zo veel fijner, mooier, warmer. De architect had een helicopterview van het begin tot het eind, en toonde grote betrokkenheid. Het was fijn om met René samen te werken. Hij heeft goed geluisterd naar onze ideeën: wij hadden het idee van de aansluiting bij het Westland. Dat werd vertaald in hout, een kas en planten. Aan die planten zijn we nog niet toegekomen, want drie weken nadat we op 17 februari open waren gingen konden we vanwege corona alweer sluiten. De kas werd door Westlandse kassenbouwers neergezet. Er werden mooie, goede en bijzondere materialen gebruikt. Voor de wandbedekking bijvoorbeeld oude veilingkisten. We zagen ze op een stapel liggen en dachten aanvankelijk: wat moeten we met die stapel hout? Nu het op de muur zit, zie je: het is gewoon gaaf.'

Zo'n ingrijpende verbouwing vergt de nodige voorbereiding.

'Omdat we dachten dat twee jaar eerder al verbouwd zou worden, hadden we dat al uitgebreid gedaan: brainstormen en enorme lijsten opstellen met wensen en dingen die we in gedachten hadden. Veel kon gerealiseerd worden, andere dingen bleken te duur te zijn of technisch niet mogelijk. Het werd een goed compromis tussen wensen en mogelijkheden.'

Voordat jullie dichtgingen waren er de hamsterweken: materialen mochten heel lang geleend worden. Toen de verbouwing begon waren er kasten compleet leeg geleend.

'Dat was een idee van onze afdeling Collectie, het scheelde ons inpakken. Scholen hebben ook extra geleend in het kader van de logeerregeling – als ze uit logeren zijn, hoeven wij ze niet in bakken te doen.'

Werd in het kader van de verbouwing de collectie aangepast?

'Ja. Er is bewust gekozen voor een iets kleinere collectie. We hebben gekeken: wat loopt er wel, en wat loopt er niet. We zijn daar wel voorzichtig in geweest, want wat je weggedaan hebt, krijg je niet meer terug. Daardoor hebben we meer ruimte gekregen voor verblijf

In Bibliotheek Scheveningen worden veel sociale activiteiten georganiseerd. Uiteraard is dat in de coronaperiode anders.

en voor evenementen. Dat is een aanpassing aan de eisen die tegenwoordig aan een bibliotheek gesteld worden. Meer doen aan de ontmoetingskant: discussie, activiteiten, een huiskamer en een podium bieden.'

De werkplekken konden verplaatst worden doordat de ruimte van het stadsdeelkantoor terugging naar de bibliotheek, die bovendien, in een fraaie kas, weer een kantoor heeft.

'Het telematicacentrum, tegenwoordig noemen we dat publiekswerkplekken, heeft daar een mooie ruime plek gekregen, met ook een 3D-printer en een vinylprinter. Het ligt een beetje afgezonderd, maar we kunnen zien wat er gebeurt.'

Ook elders zijn werkplekken gerealiseerd.

'Als er les is, zijn alle publiekswerkplekken in gebruik. In de oude situatie waren er mensen die dan wat wilden printen. Daarom wilden we ook nog twee aparte computerplekken waar mensen kort verblijven en even hun printje kunnen halen, en een waar je de PressReader kunt gebruiken: die hebben we eindelijk weer terug.'

Tevreden toen het karwei geklaard was?

'Zeker. We hadden echt het gevoel dat we het samen met de interieurarchitect goed gedaan hadden. De mensen vonden het warm, gezellig. Sommigen vonden het wat industrieel en houtig, en wat donker. Dat is vanwege het warmere licht vergeleken met de tl-balken die we voorheen hadden, maar als je dan uitlegt wat de achtergrond daarvan is, dan zeggen ze: nu snap ik het, en het is toch wel heel leuk.'

Waar zijn jullie zelf vooral enthousiast over?

'De dingen die de extra meerwaarde van de verbouwing illustreren, zoals de uitgebreidere mogelijkheden voor het cultuuranker. Daardoor zijn muziek, film, lezingen en workshops veel beter te realiseren. In de bibliotheek kunnen meerdere activiteiten tegelijkertijd plaatsvinden, ook voor meerdere doelgroepen tegelijk. Er kan een schoolgroep binnen zijn, samen met ouderen die computerles krijgen. Dat kon vroeger niet. Er zijn veel presentatiemeubels voor de nieuwe boeken of thema's, ook landelijke. Hierdoor kunnen we de verschillende collectieonderdelen goed onder de aandacht brengen. Zo hebben we, naast dvd's van de Centrale Bibliotheek, een mooie collectie Filmhuis-dvd's. En er is bewust gekozen voor een inrichting waar je bij binnenkomst een mooie balie ziet die een welkom gevoel geeft en waar je direct terechtkunt. Voor de kinderen is er veel meer te beleven gekomen. Er is een tribune, waar je ook onder kunt zitten, en een leeshut waar je in kunt klimmen. Ze willen niet meer naar huis. Ja, echt!'

De interieurarchitect

'Ik begon in 2001 als architect en productontwerper', schrijft rené mensink op zijn website. 'Mijn liefde voor het vak wordt bij ieder project groter. In een project zoek ik altijd naar een plek waar mensen elkaar kunnen ontmoeten.' Het lag daarom voor de hand dat hij ook in de bibliotheekwereld aan de slag ging: om te beginnen toverde hij in 2017 de Bibliotheek Scheveningen om tot een huiskamer, met als inspiratie de thema's zee en thuiskomen, en net zoals in de oude situatie een pronkkast met 2000 boeken over scheepvaart, visserij en Scheveningen. Vervolgens knapte hij de Bibliotheek Loosduinen op, waar het Westland de inspiratie vormde, en momenteel is hij bezig met zijn derde Haagse project: de Bibliotheek Bouwlust. Wat stond hem daarbij voor ogen en hoe was de samenwerking?

'Ik wilde de plaats Scheveningen zichtbaar maken, zonder er heel erg de nadruk op te leggen. De wens was dat de bestaande witte boekenkasten hergebruikt werden. Zo is bijna 80 procent van het meubilair opnieuw gebruikt. Na een workshop met het team en kinderen van een basisschool heb ik het verder uitgewerkt. Vanuit die basis heb ik materialen gezocht, een schetsontwerp en een vlekkenplan gemaakt, en de ontwerpen uitgewerkt. Op de kast en in het raam zijn leesplekken gemaakt die voor kinderen favoriet zijn. Doordat de kantooruimte achterin kleiner is geworden, is er meer plek voor de activiteitenruimte. Ik hoorde vaak dat het groter geworden was, maar er is anders gebruikgemaakt van dezelfde vierkante meters door een betere ordening van de kasten, waarmee een betere doorkijk en een goed overzicht werden gecreëerd, en er meer daglicht is. Het centrale deel van de bibliotheek kan met recht een huiskamer genoemd worden: comfortabele fauteuils, rotan stoelen met schapenvacht en lage zitjes. Er is een zelfvoorzienende koffiehoek, en men is vrij om al of niet een vergoeding voor koffie te geven. Na de presentatie van het definitieve ontwerp kreeg ik van de directie en het team applaus. Hoe leuk is dat!'

Hoe pakte je Loosduinen aan?

'Een goede bibliotheek biedt meer dan boeken. Het is een ervaringsplek voor bezoekers: je kunt je laten verrassen en inspireren, nieuwe werelden ontdekken, mensen ontmoeten, activiteiten bijwonen. De Bibliotheek Loosduinen nieuwe stijl ademt deze visie in alles uit: in de collectie, het nieuwe interieur en de warme, rijke sfeer die we met elkaar hebben neergezet. In dit bijzondere project heb ik alles mogen aanraken, zowel bouwkundig als qua architectuur en interieur. Mijn *drive* is telkens weer: de middelen en materialen zó inzetten, dat een product de aandacht krijgt die het verdient. Op diverse speelse en toch overzichtelijke manieren zijn boeken, dvd's en ander informatiemateriaal te zien. We hebben samen gekeken welk meubilair kon worden hergebruikt. Zo zijn alle witte boekenkasten overgenomen

In Loosduinen werd voor de wandbedekking onder andere gebruik gemaakt van oude veilingkisten.

uit de oude bibliotheek. Daaromheen mocht ik 36 unieke items ontwerpen: van inname- en uitleengebied tot balie, van dvd-wand tot boekenstandaards en tijdschriftenmeubel, van sta- en zitplekken tot kinderhoek inclusief schuilhut, podium en een grote slak. Uniek in dit project is dat wat ik getekend heb ook echt gemaakt werd. Kwaliteit ontstaat waar je niet alles dichttimert. Dat heb ik in Loosduinen absoluut weer mogen ervaren. Naast een programma van eisen kreeg ik de vrijheid om een goed concept neer te leggen. Om binnen de gegeven kaders het mooist mogelijke te maken door intensief samen te werken met een geweldig team van aannemer, werkvoorbereider, plaatselijke installateurs en natuurlijk de opdrachtgever zelf. Ik kijk met veel plezier terug op het proces van ontwerpen en samen bouwen.'

Zie voor (foto)impressies van de bibliotheken Scheveningen en Loosduinen en van andere projecten van René <https://renemensink.nl/>.

De heropening

De coronasluiting werd door de medewerkers niet in ledigheid doorgebracht: er was administratief werk te doen en er werden thuis cursussen gevolgd. Was de heropening snel geregeld?

Paul Broekhoff: 'Wij kregen op 6 mei te horen dat we op 11 mei open mochten. We waren al heel ver met onze voorbereidingen, maar dit kwam wel heel snel. We wilden alle bibliotheken in één keer heropenen, we hebben tot 13 mei nodig gehad om voorbereidingen te treffen. We konden het plexiglas niet eerder krijgen.'

Boeken gaan bij inlevering in een container, een klike, en dan in quarantaine. Waar werden die containers vandaan gehaald?

'Dat is weer een voordeel van onderdeel van de gemeente zijn: het zijn de containers die voor de stembiljetten worden gebruikt. Wij hadden donderdag containers verspreid over alle bibliotheken, voor drie dagen, de duur van de quarantaine. Toen bleek dat de toeloop zo veel groter was dan wij hadden voorzien, dat na één dag alle containers al vol waren. Dus we hebben vrijdagochtend nog tweehonderd extra containers rondgebracht. Dat kon meteen omdat ze ergens in een loods staan, we hoefden alleen het transport te regelen.'

Medewerkers met een hesje aan reiken aan de bezoekers een geplastificeerde kaart met instructies uit die ze bij vertrek weer inleveren.

'Daarmee kunnen wij bijhouden hoeveel mensen er in de filialen zijn. Ook in de Centrale Bibliotheek werken we volgens de richtlijnen van het RIVM: op hoeveel vierkante meter één bezoeker mag zijn. Het is er ingewikkelder dan in de filialen, want er zijn vijf etages. De eerste en de vijfde hebben we afgesloten, want daar staat in principe geen collectie,

In Scheveningen werd maar liefst tachtig procent van het meubilair opnieuw gebruikt.

en we richten ons in eerste instantie op de inname en de uitlening. De Centrale Bibliotheek is op donderdag alleen open geweest voor het ophalen van reserveringen en het inleveren van geleende materialen. Bij de wijkbibliotheken kon je meteen nieuwe materialen zoeken, op de Centrale Bibliotheek pas vanaf maandag. We wilden eerst zien hoe die publieksstromen liepen, ook speelde mee dat we heel veel reserveringen hadden. Die zijn van donderdag tot en met zaterdag afgewerkt, daarna konden mensen ook weer het gebouw in. Er zijn wel restricties voor de lift, de roltrap et cetera. Er kan niet geprint worden of gestudeerd, we hebben de stoelen weggehaald. In fase twee moeten die terugkomen. Het was een logistiek moeilijke operatie, maar het liep heel goed. Toen we donderdag 14 mei weer opengingen, was het veel drukker dan wij verwacht hadden. Ik hoorde van mensen: we hebben ons best gered met die digitale boeken, maar het papieren boek hebben we echt gemist. Weet je wat ik nog het leukste vond? Ik was vrijdag iets van acht wijkbibliotheken afgegaan om te kijken hoe het daar liep, en ik heb op meerdere plekken meegemaakt dat bezoekers met bloemen of chocolaatjes kwamen. Dat vond ik ontroerend, en het geeft ook aan hoe cruciaal de bibliotheekfunctie in de wijk is. Wij zijn natuurlijk een grote stad, en een Centrale Bibliotheek heeft een andere rol, maar de wijkbibliotheken zijn diep verankerd in de wijken. En dat zie je ook weer met zo'n heropening van de bibliotheken: buurtbewoners voelen zich er echt intensief bij betrokken. Op elk filiaal zijn wel bloemen afgeleverd. Mooi hè? Dat vond ik echt mooi.'

Hoe werd in Loosduinen de heropening voorbereid?

Ed Hofschreuder: 'Het was centraal voor alle bibliotheken geregeld, samen met de interne dienst hebben we gekeken: hoe moet dat per filiaal geregeld worden. En dan ga je ook echt een rondje lopen: als een klant binnenkomt, wat doe je dan? Boeken en andere materialen worden niet zoals anders met selfservice ingeleverd, maar ze gaan in de container en in quarantaine. Je gaat echt alle stappen nalopen. We zijn er nu wel een beetje aan gewend, maar het is intensief, want je bent continu mensen iets aan het uitleggen.'

Stonden ze in de rij bij de heropening?

'Tot om de hoek bij de kapper. Er waren mensen die binnenkwamen en echt met een zucht zeiden: wat fijn dat jullie er weer zijn. Hebben jullie genoeg boeken? Ja, we hebben voorlopig genoeg boeken, en als die boeken maandag uit de quarantaine komen, komen er weer zoveel terug, die gaan ook weer de kast in. Sommige mensen waren na de verbouwing nog niet geweest omdat de boeken langer geleend konden worden. Grappig is dat je voor de sluiting tegen mensen zei: loop even mee en ik vertel je waar alles staat, en dat je dat nu weer doet.'

Met **PlanBookGo** reserveer, koop en betaal je met een simpele klik:

PLANBOOKGO IS EEN MULTIFUNCTIONEEL ONLINE RESERVERINGSSYSTEEM

Efficiënt en betrouwbaar, probleemloos en snel. PlanBookGo maakt het leven van jouw bezoekers én medewerkers makkelijker. Met slechts enkele kliks kunnen jouw bezoekers via deze modulaire tool materialen, locaties en diensten reserveren, kopen, direct betalen en de factuur downloaden.

Referenties: Beste BIB van Vlaanderen & Brussel 2019-2020 Utopia Aalst, KRC Genk en Bioracer.

Benieuwd hoe PlanBookGo het leven van jouw medewerkers én bezoekers makkelijker kan maken?

Neem contact op voor een vrijblijvende demo-afspraken via info@planbookgo.be of rechtstreeks met Anthony Vavrinek op +32 485 556107.

www.planbookgo.be

product by Tracs Systems

FILMOLUX® LIBRE ORGANIC

THINK GREEN!

FILMOLUX® LIBRE ORGANIC UITPROBEREN?
SCAN DE QR CODE EN VRAAG EEN GRATIS SAMPLE AAN!

Milieuvriendelijke boekbeschermfolie - gemaakt van de duurzame grondstof suikerriet

Filmolux® libre organic is de nieuwe, milieuvriendelijke boekbeschermfolie van Neschen, gemaakt van biogebaseerde polyethyleen, afkomstig van de hernieuwbare grondstof suikerriet. Als hernieuwbare grondstof bindt suikerriet in elke jaarlijkse groeicyclus CO₂ uit de atmosfeer. In tegenstelling tot conventioneel polyethyleen dat wordt geproduceerd uit fossiele materialen draagt het groene polyethyleen uit suikerriet bij aan de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen. Filmolux® libre organic is ideaal voor de toepassing op gladde oppervlakken, bijvoorbeeld op paperbacks, hardcovers, strips, papieren omslagen, mappen enz. Kleine fouten tijdens het kaften kunnen op nagenoeg ieder oppervlak gecorrigeerd worden. De folie verlengt de levensduur van een boek door te beschermen tegen vuil en slijtage. Filmolux® libre organic kan worden gereinigd en gedesinfecteerd.

- 90 µm glanzende, biogebaseerde PE-folie met UV-bescherming.
- Vertraagde aanvangskleefkracht.
- Acrylaatdispersielijm op waterbasis: oplosmiddelvrij, bestand tegen veroudering, permanent elastisch, pH-neutraal.
- Siliconenpapieren afdekking met raster voor eenvoudig op maat knippen.
- APEO- en BPA-vrij, geproduceerd volgens REACH.

Suikerriet bindt CO₂

Productie van Ethanol

GREEN PE
Productie van "groen" PE

Filmolux® libre organic

Milieuvriendelijk, klimaatneutraal

Verkrijgbaar bij:

FILMOLUX Benelux BV
Gotlandstraat 44
7418 AX Deventer
Nederland

T +31 (0)572 346 000
E info@filmolux.nl
W www.filmolux.nl
W www.neschenwebshop.nl

 FILMOLUX
we take care

'Zonder de bibliotheek was ik nooit schrijver geworden!'

Lid van de bibliotheek is **Wim Daniëls** niet meer. Maar zijn oeuvre is tot zijn genoegen goed vertegenwoordigd in de collecties.

Zijn nieuwste boek zal daarin zeker breed worden opgenomen.

Quarantaine is de eerste coronaroman van de Nederlandse literatuur.

'Het is een liefdesverhaal, met corona als decor.'

Tekst: Maarten Dessing

Foto: Merlijn Doomernik (Inclusief cover)

Een halve eeuw was Wim Daniëls lid van de bibliotheek. Was, nu niet meer. Een 'dramatisch verhaal', noemt hij het zelf. 'Ik kwam om half zes 's middags bij de Witte Dame hier in Eindhoven. Bleken de luiken al dicht. In de vijfde stad van Nederland! Ik was zo boos dat je hier niet tot tien uur 's avonds in een bibliotheek terechtkunt, dat ik gelijk mijn lidmaatschap heb opgezegd. Directeur Albert Kivits heeft daarna contact met me opgenomen. Dit was toch niet nodig, vond hij.'

Thuis geen boeken

Hij heeft veel te danken aan bibliotheken. Sterker: zonder de bibliotheek zou de jongen uit Aarle-Rixtel nooit schrijver zijn geworden. 'Wij hadden thuis geen boeken. Een dorp van die omvang had ook geen bibliotheek. Bibliobussen bestonden nog niet in de jaren zestig. En op de lagere school werd amper tijd gemaakt om een boek te lezen. Pas op de middelbare school in Helmond ontdekte ik dankzij een docent Nederlands wat lezen voor mij kon betekenen. Toen werd de bibliotheek de grote schatkamer.' Jarenlang was de inmiddels 65-jarige Daniëls een 'zeer zware bibliotheekloper'. Eerst in Helmond, waar hij stilzwijgend in de gelegenheid werd gesteld om meer boeken te lenen dan maximaal was toegestaan. Tijdens zijn opleiding voor leraar Nederlands en Duits volgde de universiteitsbibliotheek in Tilburg, daarna de openbare bibliotheken in zijn achtereenvolgende woonplaatsen. 'Je had vroeger mensen die je altijd tegenkwam, op welk uur je ook kwam. Mensen die er soms de hele dag zaten. Ik was er daar een van.'

Teleurgesteld in de bieb

En de band met de bibliotheek dan toch om zo'n akkefietje doorknippen? 'Het is zonde', geeft de auteur toe. 'Ook niet terecht. Maar ik was zó teleurgesteld. Bibliotheken zijn de afgelopen jaren enorm van functie veranderd, zoals Albert Kivits me ook uitvoerig heeft uitgelegd. Ik heb het daar moeilijk mee gehad. Het heeft me tijd gekost om dat te accepteren en te snappen. Dat de Bibliotheek Eindhoven door enorme bezuinigingen was gedwongen de openingstijden aan te passen, was op dat moment de druppel.'

Hij herinnert zich nog de tijd dat je voor een boek uit, zeg, 1753 gewoon naar de openbare bibliotheek kon gaan. 'In mijn stad hadden ze vroeger een prachtige oude collectie. Daar kon het boek zomaar tussen staan, verkregen via een erfenis of zo. Nu zijn die boeken opgeruimd of gestald in het archief. De collectie is kleiner geworden. En wat er staat, is nieuwer. Als ik voor een nieuw boek informatie zoek, heeft het geen zin meer om naar de bibliotheek te gaan. Online is het ook vaak makkelijker te vinden.'

Hij behoort voor zijn gevoel daarom niet langer tot de primaire doelgroep. Maar hij begrijpt inmiddels ook dat bibliotheken net zo relevant zijn als vroeger, onderstreept Daniëls. Alleen: op een andere manier dan uitsluitend met boeken. 'Als je bedenkt wat een bibliotheek tegenwoordig doet. Er is een breed cultureel programma, waarvoor ook schrijvers worden uitgenodigd. Er zijn taalhuizen. Er zijn allerhande cursussen. Velen kunnen er terecht om er te studeren. Dat is zonder meer indrukwekkend.'

Coronaroman

Ondanks het opzeggen is Daniëls' relatie met de openbare bibliotheek nooit helemaal verbroken. Daniëls treedt er regelmatig op, waardoor hij de schitterend verbouwde panden in Den Helder of Tilburg heeft kunnen bewonderen. En zijn eigen boeken – kinderboeken, taalboeken en andere non-fictie – zijn goed in de collectie vertegenwoordigd. Van de 117 die er sinds zijn debuut in 1986 van zijn hand zijn verschenen, zitten er vaak tientallen in de collectie. Toch goed voor een paar duizend euro leengeld per jaar. Dit voorjaar verschenen vlak na elkaar boek 116 en 117: *Quarantaine en De zomer van 1945*. Vooral het eerste is opvallend. Het is, binnen een halfjaar na de uitbraak, de eerste coronaroman in de Nederlandse literatuur. Het luchtige en opgeruimde *Quarantaine* vertelt het verhaal van Karel en Julia, die allebei op een Franse camping hun proefschrift hopen te voltooien – de eerste over de kunstmatige baarmoeder, de tweede over de komma. Als ze besmet raken door het coronavirus, heeft dat onvermoede gevolgen.

Lege agenda

De roman begon als een grap, vlak nadat het kabinet de eerste beperkende maatregelen had afgekondigd. 'We zaten met zijn vieren aan tafel. Badinerend werd tegen mij gezegd: je mag met maximaal drie bij elkaar zitten, dus het is maar het beste dat jij naar boven gaat om een roman te schrijven. Ik had er immers tijd voor. Die dag van de eerste persconferentie was ik door de ene na de andere organisatie opgebeld om mijn optreden af te zeggen, 43 keer in totaal. Ik had een compleet lege agenda.'

Maar Daniëls was wel gelijk gegrepen door het idee. Vooral omdat hij direct een situatie voor zich zag: de camping in Frankrijk waar hij iedere zomer een schrijfcursus geeft, en omdat een zin hem intrigeerde die hij daar ooit had gehoord. 'Het ene idee vloeide daarna voort uit het andere. Na een week wist ik dat het iets ging worden en heb ik mijn uitgever benaderd. Die was enthousiast. Terwijl ik verder werkte, 1500 woorden per dag, zorgde hij ervoor dat het zo snel mogelijk kon verschijnen. Dat is helemaal niet vanzelfsprekend in de boekenwereld.'

Enorme heftigheid

Het was nooit Daniëls' expliciete bedoeling om de primeur te hebben. De eerste Nederlandse coronaroman, dat is hooguit een leuke bijkomstigheid. Het enige wat hij wilde was, toen hij toch de tijd had, iets schrijven over corona. 'Dat komt door de enorme heftigheid van wat er gebeurde. Als ik zoiets groots meemaak, wil ik daar gewoon bij zijn. Toen de Muur op punt van vallen stond, pakte ik ook meteen de trein naar Berlijn. En omdat ik schrijver ben, is dat de meest voor de hand liggende manier om erbij te kunnen zijn.' Een taalboek of non-fictieboek over covid-19 was geen optie. Het eerste kan nog niet worden gemaakt, omdat er dagelijks nieuwe coronawoorden opduiken. Bovendien is de hoofdredacteur van de Dikke Van Dale daar al mee bezig. Het tweede is al helemaal ondoenlijk. 'Ik ben ooit benaderd door een longarts die een soortgelijk boek met mij wilde maken als ik in 2017 schreef met een gynaecoloog: *De baarmoeder*. Moest ik hem nu bellen? Longartsen weten nog helemaal niet wat voor ziekte het precies is.' En dus kon het alleen maar een roman worden – voor volwassenen, ook al had Daniëls dat nooit eerder gedaan. 'Ik heb wel fictie geschreven: voor jongeren. Daarmee ben ik in de jaren tachtig

begonnen. In die tijd ben ik zo'n beetje op alle scholen van Nederland geweest. Ik vertelde zo vaak hetzelfde verhaal dat ik een beetje een hekel aan mezelf kreeg. Ik had het op een gegeven moment te vaak gedaan. Ik wilde daar ook nu niet naar terug. Al blijft het wel mijn intentie om voor een brede doelgroep te schrijven.'

Relativerende toon

Eind april was *Quarantaine* af. Half mei kwam het in de winkel. De coronacrisis was nog in volle gang. Zou Daniëls' roman te snel gedateerd aanvoelen? 'Ik heb met dat risico rekening gehouden', zegt hij. 'Het boek is nadrukkelijk een liefdesverhaal, met corona als decor. Al te tijd gebonden details mocht ik daarom weglaten, terwijl ik tegelijk een aantal thema's kon aansnijden – zoals de leeftijdsdiscussie: heb je op hoge leeftijd nog recht op een plek op de ic? Of de vergelijking met de ernstige griepgolven, waar niemand over praat.'

Het valt daarbij op dat Daniëls een relativerende toon aanslaat. Zijn we in Nederland niet een beetje te veel in paniek geraakt? Is het niet overdreven om een anderhalvemetersamenleving op te tuigen? Maar de auteur verzekert dat hij daarmee niet zijn eigen opinie geeft. 'Ik schrijf die mening toe aan Gijs, een bevriende longarts van Karel. Hij is een mooi figuur om die kant van de discussie in het boek te krijgen, maar Gijs geeft ook toe dat hij het uiteindelijk niet weet. En hij zet zich in het ziekenhuis volledig in als hem dat wordt gevraagd.'

Wel waagt Daniëls zich aan een voorspelling: in de zomer van 2021 is het allemaal voorbij. 'Ik denk dat dat ver genoeg in de toekomst ligt om dat nu te durven beweren', reageert hij. 'Ik schrijf ook niet voor de eeuwigheid. Ik denk echt niet dat ik in het najaar van 2021 nog 50.000 exemplaren van *Quarantaine* verkoop. Ik ben allang blij dat na de eerste druk van 5000 exemplaren al snel een tweede druk werd gemaakt. Er zijn zó veel boeken die soms niet eens de boekhandel of de bibliotheek halen.'

Titel: Quarantaine
Auteur: Wim Daniëls
Uitgeverij: Amsterdam: De Bezige Bij, 2020
ISBN: 9789400406773
PPN: 426465741

‘Last van dat stoffige grijzemuisimago...’

Ken je dat? Je bent op de verjaardag van een familielid en een van de aanwezigen vraagt wat je tegenwoordig doet. Bij je antwoord ‘Ik werk bij de Bibliotheek

Bollenstreek’ valt de hele kamer stil en zit de visite je glazig aan te kijken. Je probeert het gesprek nog te redden met ‘we hebben acht grote vestigingen in vier gemeenten en doen tegenwoordig véél meer dan alleen maar boeken uitlenen’, maar het is al te laat. Er barst een discussie los. ‘De bibliotheek, die is toch niet meer van deze tijd? Alles gaat toch online?’ ‘Wie wil er tegenwoordig überhaupt boeken lezen die oud, vies en stoffig zijn?’ ‘Waarom wordt hier gemeenschapsgeld ingestopt?’ Daar zit je dan. Waar te beginnen met je verweer? Deze mensen zijn waarschijnlijk al jaren niet meer in een bibliotheek geweest, maar toch heb jij last van dat stoffige grijzemuisimago dat aan ons bibliotheekwerk hangt.

Uit het laatste Biebpanel over het imago van bibliotheken (2013) komt naar voren dat de bibliotheken nog steeds voornamelijk gezien worden als een uitleenmogelijkheid voor boeken. De meeste mensen vergelijken ons in dat onderzoek met een uil. Dat is in ieder geval al beter dan die stoffige grijze muis! De uil staat hier symbool voor ‘wijsheid en kennis’. Ook wordt genoemd dat een uil ‘rust en bedachtzaamheid’ uitstraalt. In ons eigen klantonderzoek (2018) onder leerkrachten en directeuren van de basisscholen uit de Bollenstreek schoten de metaforen voor de bibliotheek ook alle kanten op. Zo werden we vergeleken met de kinderboerderij en met een tweedehandsnoepwinkel.

Werk aan de winkel dus! We hebben de afgelopen twee jaar dan ook stevig ingezet op een nieuw programma voor de basisscholen, gericht op leesplezier en op het zoeken en vinden van boeken of andere materialen. Daarbij zijn we primair dienstbaar aan kinderen. De Bibliotheek Bollenstreek is hiervoor met negentig basisschoolleerlingen in gesprek gegaan over wat hen drijft en belemmert bij het kiezen en vinden van een boek. ‘Hoe kunnen kinderen optimaal geholpen worden op school en in de bibliotheek?’ was ons uitgangspunt. Door dit samen met hen te onderzoeken kunnen we een gericht, onderscheidend en passend aanbod ontwikkelen. De populariteit van onze bibliotheek groeit hierdoor bij leerlingen en leraren, en dat is voor ons imago in de Bollenstreek zeker niet verkeerd.

Ook andere bibliotheken doen al heel veel aan imagoverbetering. Denk bijvoorbeeld aan de landelijke campagne ‘De bibliotheek maakt je rijker’ of aan de ‘Ik bieb’-tram die heel Rotterdam doorkruiste. Door voor deze campagne gebruik te maken van echte Rotterdammers in plaats van professionele modellen, herkenden mensen zich erin. Die zichtbaarheid werkte, de campagne krijgt een vervolg.

We hebben natuurlijk niet allemaal grote marketingbudgetten voor imagocampagnes. Maar ook op andere manieren kunnen

we de bibliotheek bekender maken en van haar stoffige imago ontdoen. Ga in gesprek met je inwoners en pak je kans op die verjaardag. Doe je

uiterste best om ervoor te zorgen dat de bibliotheken gezien gaan worden als wat we zijn: dé open en toegankelijke plek, waar iedereen zichzelf kan ontwikkelen en daar vooral ook heel veel plezier aan kan beleven. Daar is niks stoffigs aan!

Foto: Marjan Oesterholt

Dionne Dinkhuijsen is programmamanager bij de Bibliotheek Bollenstreek. Tevens maakt ze deel uit van het managementteam.

Datageïinformeerd werken in openbare bibliotheken

In de steeds meer gedigitaliseerde wereld van vandaag worden data het nieuwe goud genoemd. De hoeveelheid data waar organisaties over beschikken neemt toe, evenals de tools en technieken om deze data om te zetten in klantinzichten en betere besluiten. Maar het gebruik ervan is complex, vraagt om een andere *mindset* en behoeft nieuwe competenties. Waar staan bibliotheken in hun ‘datavolwassenheid’?

Tekst: Marjolein Oomes, kennisadviseur bij de Koninklijke Bibliotheek

Foto: Shutterstock

Werken met data

In hun besluitvormingsproces willen en kunnen organisaties in toenemende mate een beroep doen op data en inzichten. Ook in de bibliotheeksector groeit het besef dat de verzameling en analyse van data kan helpen om slimme keuzes te maken en complexe vragen met feiten te beantwoorden. Feiten en cijfers leiden tot betere beleidskeuzes en prestaties dan onderbuikgevoel en intuïtie. Een veel gehoorde term binnen deze context is ‘datagedreven’ werken: het verzamelen en analyseren van feiten (data) en vertalen van die feiten naar bruikbare inzichten en geïnformeerde besluiten met een zo hoog mogelijke waarde voor de organisatie en de samenleving.

Het verhaal achter de cijfers

Niet iedereen is van mening dat feiten, cijfers of ‘harde data’ ten grondslag moeten liggen aan elk besluit. Bij het nemen van goede beslissingen spelen immers ook andere – meer kwalitatieve – factoren een rol, zoals eerdere ervaringen, expertise, intuïtie en beoordelingsvermogen. Dat kwalitatieve inzicht – noem het ‘het verhaal achter de cijfers’ – kan ertoe leiden dat besluiten worden genomen die tegen de data ingaan. Ook in de bibliotheeksector is de behoefte groot om (juist) dit verhaal mee te nemen in de overwegingen. De term datageïinformeerd werken, die uitgaat van de combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve elementen, is in de bibliotheeksector dan ook beter op zijn plek dan datagedreven werken.

Datavolwassenheid

De mate waarin het werken met data is doordrongen in de strategie, processen en werkwijzen verschilt per organisatie. In de wetenschappelijke literatuur wordt in dit verband ook wel gesproken van ‘datavolwassenheid’. Deze term duidt op de groei die organisaties kunnen doormaken van een staat waarin het werken met data een incidentele of ondersteunende bezigheid is, naar een staat waarin het als kernactiviteit bepalend is geworden voor de dienstverlening en de bedrijfsvoering. Die groei kan doorgemaakt worden bij verschillende elementen. We bespreken er enkele om te kijken waar Nederlandse bibliotheken zich ongeveer bevinden op de ladder van datavolwassenheid. Daarbij baseren we ons op onderzoek onder 88 bibliotheekdirecteuren¹ dat is uitgevoerd in het eerste kwartaal van 2020 (KB, 2020).

Strategie

Uit het onderzoek blijkt dat datageïinformeerd werken nog niet op grote schaal is ingebed in de strategie van bibliotheken. Hoewel een grote groep de verzameling en het gebruik van data t.b.v. organisatiebeslissingen belangrijk vindt (72 %), heeft een veel kleinere groep (38 %) op dit onderwerp ook echt een strategie. Ook bij de verwezenlijking van eventuele ambities is groei mogelijk. Hoewel in 63 % van de bibliotheken het gebruik van data als expliciete taak is bestempeld, heeft slechts 16 % ook voldoende tijd en capaciteit om die taak te vervullen. Bovendien is het vaak slechts een enkeling die of een klein groepje dat zich met het onderwerp bezighoudt en gebeurt dat veelal versnipperd door de organisatie. Hierdoor is er weinig

overzicht over het totaal. Dat is jammer, want juist een integrale en collectieve aanpak zorgt ervoor dat interessante inzichten op de juiste plek belanden.

Datahuishouding

Een goede 'datahuishouding' is een belangrijke vereiste om ambities rondom datageïnformeerd werken ook werkelijk te kunnen verwezenlijken. Dit houdt in dat er datasets zijn van voldoende kwaliteit, en tools en technieken om data te verzamelen, koppelen, analyseren en rapporteren. Op dit aspect is het beeld verdeeld. Volgens 40 % van de directeuren heeft de organisatie voldoende datasets ter beschikking om organisatiebeslissingen op te baseren. Meer dan een kwart (27 %) is het daar niet mee eens. Interne databronnen die veel worden geraadpleegd zijn het uitleensysteem en bezoekerstellers. Wat opvalt, is dat ook landelijke voorzieningen voor (bibliotheek)onderzoek en cijfermatige informatie veel worden gebruikt.

Benutting van (inzicht uit) data

De meeste bibliotheken houden zich structureel of met enige regelmaat bezig met de verzameling van data. Maar leidt dit ook tot inzicht en beter geïnformeerde besluiten? Hoewel een vrij grote groep zegt dat beslissingen in de eigen organisatie worden onderbouwd met data (61 %), lijkt dit nog lang niet voor alle beslissingen te gelden. Slechts bij een kleine groep (14 %) is al sprake van een ingebed proces van analyseren en leren op basis van data. Bij de rest resulteert dataverzameling soms of bijna

nooit in analyse en nieuw inzicht. Veel van de data die worden verzameld, lijken dus niet of amper te worden gebruikt.

Meer uit data halen

Het algemene beeld is dat bibliotheken zich bewust zijn van de mogelijkheden van data en ook vrij regelmatig data verzamelen, maar dat zij nog lang niet zijn ingericht om écht datageïnformeerd te werken. Veel mogelijkheden voor het opdoen en toepassen van inzicht uit data blijven onbenut. Dat is ook niet verrassend, want het inrichten van een datageïnformeerde organisatie vraagt het nodige. Bijna drie kwart van de bibliotheekdirecteuren in het dataonderzoek geeft dan ook aan wel wat ondersteuning bij dit onderwerp te kunnen gebruiken. Om aan die behoefte tegemoet te komen, is de KB in maart gestart met het project 'Haal meer uit Data'. Samen met bibliotheken en POI's wordt in dit project gewerkt aan een handleiding voor bibliotheken om de eerste stappen te zetten naar meer datageïnformeerd werken. De inzichten en output uit dit project worden beschikbaar gemaakt voor alle bibliotheken die verder willen groeien naar datavolwassenheid.²

Noten

¹ Let op: vermoedelijk zijn dit directeuren met een bovengemiddelde belangstelling voor (werken met) data.

² Informatie over het project is vanaf juli te vinden op de nieuwe KB-website speciaal voor het openbare bibliotheekwerk: Bibliotheeknetwerk.nl/onderzoek.

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2020

AUGUSTUS - SEPTEMBER

05/08	LEREN OVERTUIGEN (70-JAAR GO)	
13/08	PITCH TRAINING (70-JAAR GO)	
14/08	INTRODUCTIE DESIGN THINKING (70-JAAR GO)	*NIEUW*
19/08	ONLINE PRESENTEREN (70-JAAR GO)	
20/08	INNOVATIEF AAN HET WERK (70-JAAR GO)	*NIEUW*
20/08	LEIDINGGEVEN OP AFSTAND	
20/08	GEGEVENS INZICHTELIJK MAKEN MET POWERBI (70-JAAR GO)	
21/08	HAAL MEER UIT LINKEDIN (70-JAAR GO)	
21/08	INTELLIGENT SEARCHING WITH INTELLIGENT QUERIES (70-JAAR GO)	
28/08	INTRODUCTIE INHOUDELIJK TOEGANKELIJK MAKEN VAN INFORMATIE (70-JAAR GO)	
28/08	AVG, PRIVACY & DIGITAAL GEGEVENSBEHEER	*NIEUW*
01/09	ONLINE PRESENTEREN (70-JAAR GO)	
04/09	GO MEDIACOACH: DIGITALE GELETTERDHEID VOOR FOCUSGROEPEN	GAAT ZEKER DOOR
07/09	BASISOPLEIDING BIBLIOTHEKEN	
07/09	COLLECTIES OP ORDE	
10/09	MAAK HET VINDBAAR	GAAT ZEKER DOOR
10/09	OPLEIDING INFORMATIESPECIALIST	GAAT ZEKER DOOR
10/09	ADVIESVAARDIGHEDEN	GAAT ZEKER DOOR
11/09	GO MEDIACOACH: EXPERT MEDIALABS	GAAT ZEKER DOOR
11/09	GO MEDIACOACH: PROGRAMMEREN MET ROBOTS EN SCRATCH	GAAT ZEKER DOOR

dossier

SERIOUS GAMING

**Bibliotheken ontdekken mogelijkheden
Virtual & Augmented Reality**

De verschillen tussen de verschillende realiteiten

Virtual Reality is inmiddels al behoorlijk bekend. Er zijn al veel grote en kleinere producenten bezig met de ontwikkeling van speciale brillen en apps. Maar wat is nu eigenlijk het verschil tussen Virtual Reality en Augmented Reality? En wat is Mixed Reality? Deze termen worden vaak door elkaar gebruikt. Zelfs bedrijven die bezig zijn met deze technologie kunnen het niet altijd met elkaar eens worden waar de grenzen liggen van elk medium. In dit artikel leest u een uiteenzetting van de verschillende technieken.

Tekst: Tim Nijland, CMO bij VR Owl/ VR-Expert, www.vr-expert.nl.

Foto's: Shutterstock, tenzij anders aangegeven

• VR: Virtual Reality

VR geeft een volledig immersive ervaring. Immersive betekent onderdompeling. Je begeeft je in een compleet andere wereld, en het is daarbij niet mogelijk je echte omgeving te zien. De sterkte van immersive is afhankelijk van het aantal technieken dat wordt gebruikt. Hier wordt verderop dieper op ingegaan.

• AR: Augmented Reality

Een combinatie van de werkelijkheid en een simulatie (zoals een hologram) of tekst die voor je ogen verschijnt en in beeld blijft zweven.

• MR: Mixed Reality

Simulaties (zoals tekst) worden in de ruimte geplaatst en lijken verankerd te zijn op een vaste positie in de bestaande ruimte.

Virtual Reality

Eigenlijk is het vrij simpel: Virtual Reality (VR) is een virtuele realiteit. Het heeft hierdoor niets meer te maken met de werkelijkheid waarin je op dat moment bent. De VR-bril die je opzet sluit je af van de werkelijkheid en geeft je het idee dat je in een compleet andere omgeving bent. Met VR kun je bijvoorbeeld 360 graden video's bekijken en simpele VR-apps gebruiken. In geavanceerdere VR-apps kun je ook (door het gebruik van sensoren en controllers) invloed uitoefenen op die virtuele

realiteit (bijvoorbeeld bij gebruik van de speciale VR-brillen van Oculus Rift en HTC Vive).

VR in vijf technieken

VR bestaat uit vijf technieken: Headtracking, Positionele tracking, Eyetracking, Handtracking en Haptical feedback.

1 Headtracking

De eerste techniek Headtracking zorgt ervoor dat het beeld meebeweegt met je hoofd.

2 Positionele tracking

Positionele tracking doet dit voor je hele lichaam. Loop je in je woonkamer, dan loop je ook in de virtuele wereld.

3 Eyetracking

Met Eyetracking kan de bril zien waar je naar kijkt. Dit zorgt ervoor dat je in een virtual wereld oogcontact kunt maken met andere online spelers.

4 Handtracking

Handtracking maakt je handen zichtbaar in de virtuele wereld en je kunt ze ook actief gebruiken.

5 Haptical feedback

De laatste techniek, Haptical feedback, laat je daadwerkelijk voelen dat je in een virtuele wereld bent. Krijg je een schouderklop in de virtuele wereld, dan geeft de Haptical feedback een vibratie, waardoor je de schouderklop ook daadwerkelijk voelt.

	Virtual Reality (VR)	Augmented Reality (AR)	Mixed Reality (MR)
Compleet in een virtuele omgeving.	x		
Extra informatie en updates die in de lucht zweven.		x	
Computer graphics en de echte wereld werken samen.			x
Beweegt mee met je gezichtsveld.		x	
Interactie met de echte wereld.		x	x

Foto: European Space Agency

Met Virtual Reality bevind je je in een compleet andere wereld. Het is daarbij niet mogelijk je echte omgeving te zien.

Gebruik van VR

VR wordt voor het grootste gedeelte nog ingezet voor entertainment. Zwemmen met haaien, een ritje in de achtbaan, lopen over Mars. VR is echter ook nuttig voor het bedrijfsleven. Makelaars kunnen huizen laten zien die nog niet gebouwd zijn. De koper kan zelf nog het huis personaliseren door eigen meubels in te voegen of kleuren aan te passen. Marketeers kunnen 360 graden video's maken, wat zorgt voor aandacht maar ook voor empathie. Een kijker wordt direct naar de locatie gebracht, wat zorgt voor meer impact dan foto's en video's.

Compatible telefoon

VR kun je ook goed zonder VR-bril gebruiken. Dit zorgt wel voor een minder complete ervaring. Je kunt met je telefoon 'rondkijken' in de virtuele omgeving. Hiervoor heeft je telefoon sensoren nodig. Wanneer is je telefoon VR-compatible? Veruit de meeste VR-apps maken gebruik van de gyroscoopsensor van een telefoon, waarmee gebruikers een 360 graden beeld van een virtuele wereld krijgen. Heeft je telefoon zo'n sensor, dan is het heel waarschijnlijk dat je telefoon VR-compatible is.

Augmented Reality

Augmented Reality of AR is een methode om digitale beelden over de werkelijkheid weer te geven. Dat is de korte definitie, maar allesbehalve de volledige beschrijving van de mogelijkheden. Zeker nu de technologie steeds beter en geavanceerder wordt krijgt de term meer betekenis. Het antwoord op de vraag 'Wat is Augmented Reality?' is dus niet zo eenvoudig te beantwoorden als het lijkt. Men spreekt van Augmented Reality wanneer een digitaal beeld – een animatie – over de werkelijkheid wordt gelegd. Dit kan via een

beeldscherm op een smartphone, een AR-bril met een speciale prismalens of via een specifieke wijze van projectie. Je kunt nog steeds de omgeving zien, maar er wordt extra informatie aan toegevoegd.

AR in de praktijk

Er zijn veel voorbeelden te bedenken van de toepassing van Augmented Reality in het dagelijks leven en in het bedrijfsleven. Vooral de toepassing van AR in de logistiek is een veelgebruikt voorbeeld voor het bedrijfsleven. Hier zou de inhoud van een pakket kunnen worden bekeken door een code te scannen, dus zonder dat het pakket eerst open moet. Hiervoor zijn veel toepassingen te bedenken, zoals het categoriseren van bestellingen en het zo sneller verwerken van orders. Vooral waar een persoonlijke hand in de productielijn of in het leveringsproces gewenst is, is AR in het bedrijfsleven goed toe te passen.

Augmented Reality in het dagelijks leven

Wat je te zien krijgt is niet afhankelijk van waar je naar kijkt. Zo kan met AR een bericht in beeld komen dat je kunt lezen terwijl je over straat loopt, terwijl je om je heen kunt kijken. Bij het ontwikkelen van een AR-app moet je dan ook rekening houden met het feit dat alles wat je ontwikkelt in beeld zal komen en gezien wordt door de gebruiker. Dit is anders bij Mixed Reality. AR kan worden gebruikt als personal assistent. Altijd je agenda, berichten, reistijden en herinneringen in een oogwenk in je gezichtsbeeld. Ook verschijnt tijdens bellen de persoon die je belt waardoor je tijdens het bellen face-to-face contact hebt. Ook kun je overal schermen vandaan halen, waardoor tv, monitors en laptops overbodig zullen zijn.

Augmented en Mixed Reality voegen een extra laag toe aan de bestaande wereld. Bijvoorbeeld informatie over de plaats waar je je bevindt.

Verskil tussen Augmented Reality en Mixed Reality

Mixed Reality is hetzelfde als Augmented Reality, met veel extra's. Kortweg: bij AR wordt er een nieuwe laag over de werkelijkheid gelegd; bij Mixed Reality (MR) is dit ook het geval, maar lijkt deze nieuwe informatie aan te sluiten op de omgeving.

Mixed Reality in de praktijk

Eigenlijk is MR hetzelfde toe te passen als AR, maar dan wel met veel extra's. Bij Mixed Reality is het apparaat dat wordt gebruikt stukken 'bewuster' van de omgeving. Voor MR hoeft het niet af te hangen van wat er binnen beeld gebeurt om te bepalen wat er in het apparaat verwerkt wordt. Dat klinkt wellicht wat onbegrijpelijk. Een voorbeeld:

- Een magazijnmedewerker hoort een piepje.
- Hij krijgt met een pijltje te zien waar hij moet kijken.
- Hij draait zijn hoofd richting het pijltje.
- Als dit pijltje in beeld komt klap er een menu uit met wat daar aan de hand of nodig is.

De omgeving wordt in Mixed Reality door een computer met flinke processor in kaart gebracht. MR zorgt voor een veel indrukwekkender en driedimensionale ervaring, maar het heeft een grote beperking.

Nadelen van MR

Een groot nadeel van Mixed Reality is dat hiervoor een grote processorkracht nodig is. Hierdoor is MR voor de meeste apparaten niet haalbaar. De barrière is een aardige investering in een duurdere bril, waardoor MR momenteel minder toegankelijk is voor het grote publiek. Met name in de logistiek wordt momenteel Augmented Reality het meeste gebruikt.

AR of MR

Tot voor kort werd de term AR gebruikt om platte beelden over een ruimtelijke omgeving te leggen. Zo was het bijvoorbeeld mogelijk om routenavigatie te zien op een AR-bril terwijl je naar de weg kon blijven kijken, of een zwevend tekstvak dat een product beschrijft. De HoloLens van Microsoft behoorde tot de

Augmented en Mixed Reality bieden ook veel praktische toepassingen voor bibliotheken-

eerste AR-brillen die ook diepte konden registeren en objecten op een vaste positie in de ruimte konden plaatsen. Dit werd vaak Mixed Reality genoemd, al wordt deze term steeds minder gebruikt. Ook 3D weergave met positiebepaling wordt nu onder Augmented Reality geschaard, mede door mobiele oplossingen zoals ARKit van Apple en ARCore van Google.

Bekijken van AR

De eenvoudigste manier om AR te bekijken is met een smartphone of tablet. De camera op het mobiele apparaat laat de omgeving zien op het beeldscherm, de software legt hier een laag overheen. Dit kan een pijl op de weg zijn om een route uit te stippelen, maar ook virtuele make-up die meebeweegt met gelaatstrekken. Een andere methode is een AR-bril gebruiken, een bril met semitransparante lenzen die digitale beelden over het normale gezichtsveld legt. Zo heb je beide handen vrij om bijvoorbeeld in een magazijn producten te pakken uit het

schap. Er zijn eenvoudige AR-brillen met platte weergave en meer geavanceerde AR-brillen met diepteregistratie en ruimtelijke weergave voor professioneel gebruik, zoals de Daqri AR-bril.

AR tracking

De eenvoudigste manier om digitale beelden op een vaste positie te houden is een tracker gebruiken. Dat is een afbeelding die door de software herkend wordt om zo de AR-beelden op de juiste wijze weer te geven. Tegenwoordig zijn mobiele apparaten zo snel dat ze objecten realtime kunnen herkennen, waardoor een tracker niet altijd meer nodig is. Met AR-functionaliteit op smartphones en in populaire apps zoals Snapchat en Facebook wordt Augmented Reality steeds populairder bij het grote publiek. Er is nu al veel mogelijk, de komende tijd zullen de ontwikkelingen in een stroomversnelling raken, met veel nieuwe producten en diensten op basis van Augmented Reality.

Foto: Jeroen Musch Architectuur

Voor de Boekenberg in Spijkenisse is een app ontwikkeld waarmee je een audiovisuele tour door het pand kunt volgen.

'Binnen een jaar is er een mooie reeks games ontwikkeld'

Samen met partners binnen en buiten de bibliotheekbranche ontwikkelde NBD Biblion het Serious Gaming Platform. Nina Nanini en Olga van Reede lichten het toe.

Tekst: Martin de Jong

Vorig jaar ontving Stichting NBD Biblion een subsidie van Stichting Pica voor het ontwikkelen van een platform waarmee bibliotheken eenvoudig en laagdrempelig *Serious Games* kunnen maken: voor elke doelgroep en rond elk gewenst thema. Bijvoorbeeld een speurtocht op een erfgoedlocatie of een leerpad om kinderen te leren werken met 3D-printers, lasersnijders en andere technologie die beschikbaar is in een Fablab of Maakplaats. In verschillende spelstructuren wordt de digitale omgeving verbonden met de fysieke omgeving, en daarbij kunnen de beide omgevingen elkaar versterken. Doordat het mogelijk is de spellen te delen, bouwen bibliotheken

aan een breed inzetbaar platform waarop de spellen kunnen bijdragen aan sociaal-maatschappelijke vraagstukken. Dankzij de subsidie kon het platform sneller doorontwikkeld worden, op basis van wensen van de bibliotheken. Vorig jaar werd tijdens Het Nationale Bibliotheekcongres een eerste spel gepresenteerd: de Van Nelle Game, een virtuele tour door de Van Nelle Fabrik, waarbij de bezoeker relevante informatie krijgt over (de historie van) het pand en het gebruik ervan in verleden en heden.

NBD Biblion werkt in het project samen met zogenoemde 'Vrienden van het Serious Gaming Platform': OBA, de nieuwe

bibliotheek, de Bibliotheek AanZet, de Bibliotheek Lek & IJssel, de Bibliotheek Gouda en Boekenberg Spijkenisse. Dat zijn niet de enige partners, zegt directeur van NBD Biblion Nina Nannini.

'We werken samen met bibliotheken, maar ook met het Maasstadziekenhuis in Rotterdam, musea, gemeenten en lokale partners. Zo wordt de game in Groningen ontwikkeld met lokale ondernemers. Juist de samenwerking met lokale partners maakt de games krachtiger.'

Inmiddels is voor de Boekenberg in Spijkenisse een app ontwikkeld waarmee je een audiovisuele tour door het pand kunt doen en kan de Mediaquest gespeeld worden. Door middel van de Mediaquest-tablet, bedoeld voor groep 7, 8 en de brugklas, worden kinderen bewust gemaakt van de invloed die media op hun leven hebben. Staan er meer games op stapel?

Nina: 'Er zijn inmiddels elf games in ontwikkeling. Onder andere een over 75 jaar vrijheid, een escaperoom-achtige game voor groep 7, 8 en de brugklas in het voortgezet onderwijs. Deze game gaat over het thema vrijheid in de breedste zin, en kan ook doorontwikkeld worden. Een andere game gaat over Beleven & Vinden, oftewel: hoe vind je het beste boek of verhaal dat bij je past. Deze is ontwikkeld voor kinderen uit groep 5-6. De mogelijkheden van het platform zijn groot, het is in te zetten voor speurtochten, projecten, architectuurtours, geschiedenis, inburgeren, gezondheidsvaardigheden – en dan zijn we nog maar net begonnen.'

Wat zijn je verwachtingen van het platform?

'Het is een mooi platform met veel interactieve mogelijkheden. Het is vrij makkelijk om zelf een game te ontwikkelen en deze te delen met andere bibliotheken. We verwachten dat de vriendengroep steeds groter wordt en dat er over een jaar een heel mooie reeks games is ontwikkeld, maar, nog belangrijker: dat deze bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van de bibliotheekbezoeker.'

Je had op 9 april in de Boekenberg bij de presentatie zullen spreken. Wat had je daar over de app willen zeggen?

'Het mooie van de Boekenberg-app is dat deze bibliotheek als eerste vriend aan boord kwam en direct al een andere invulling aan het platform gaf dan we zelf hadden kunnen bedenken. Het blijkt een app die veel breder ingezet kan worden en dus op veel meer vlakken toepasbaar is. De cocreatie van deze game heeft ons weer verder gebracht in de doorontwikkeling van het platform. Ik hoop dat iedereen de game komt spelen in Spijkenisse.'

Boekenberg

Er zouden vele pagina's van *Bibliotheekblad* gevuld kunnen worden met een inventarisatie van evenementen

Serious Gaming in een notendop.

Vorig jaar werd tijdens Het Nationale Bibliotheekcongres een eerste spel gepresenteerd: de Van Nelle Game, een virtuele tour door de monumentale Van Nelle Fabriek.

Foto: F.Eveleens / commons.wikimedia.org

in bibliotheken die door maatregelen rond het coronavirus geen doorgang hebben kunnen vinden. Een daarvan was op 9 april in de Boekenberg in Spijkenisse de officiële lancering van het Serious Gaming Platform en de audiovisuele tour die de bibliotheek in het kader daarvan samen met NBD Biblion ontwikkelde. Twee maanden voordien was er in de bibliotheek nog volop bedrijvigheid, zodat er een stille plek gezocht moest worden voor een gesprek met Olga van Reede, teamleider marketing, communicatie en programmering.

'Bij Het Nationale Bibliotheekcongres deden we mee aan de tour door de Van Nelle Fabriek. Het project had mijn interesse omdat we al een paar jaar bezig zijn om zelf een audiovisuele tour te realiseren. Het was eigenlijk een kwestie van een en een is twee: wij willen dit, zij bieden het aan. NBD Biblion vroeg: willen jullie instappen? Dat wilden we.'

Waarom wilden jullie een audiovisuele tour realiseren?

'Al vanaf de opening in 2012 ontvangen wij veel gasten uit binnen- en buitenland die interesse hebben in het pand. Hoewel uiteraard minder dan de eerste jaren, is de toeloop van deze geïnteresseerden nog steeds erg groot. Wij ontvangen in de Boekenberg meer dan tweehonderdduizend bezoekers per jaar en krijgen maandelijks meerdere verzoeken om rondleidingen te verzorgen. Dat doen we bijvoorbeeld voor architecten uit de hele wereld die benieuwd zijn naar het gebouw, maar ook voor mensen van bibliotheken in binnen- en buitenland die geïnteresseerd zijn in onze dienstverlening. Ieder kwartaal doen we sowieso een rondleiding waar mensen zich individueel voor kunnen inschrijven, dan gaan we met een groep van vijftien of zo door het gebouw. Wij doen dit graag, maar op onaangekondigde

bezoekers kunnen we helaas niet altijd inspelen. Er is een Engelse expositie over ons pand en een internationale brochure die we kunnen uitdelen, maar dat is toch wat anders dan een fysieke rondleiding verzorgen, want bij een rondleiding geef je nogal specifieke informatie, en de mensen die dat doen moeten daarvoor getraind zijn. We dachten: kunnen we iets ontwikkelen waardoor iedereen op ieder ogenblik van de dag rondgeleid kan worden. Dat werd een audiovisuele tour.

We hebben de medewerking gekregen van Winy Maas, de architect, en zijn bijdrage heeft voor veel architecten natuurlijk echt een meerwaarde. Hij vertelt over het concept en zijn basisideeën voor dit pand. Daarnaast is er het aspect duurzaamheid van het pand, heel actueel en een belangrijk onderdeel. Maar uiteraard willen we ook laten weten welke rol wij vervullen als bewoner, en vertellen over onze dienstverlening en onze maatschappelijke rol. We hebben een aantal elementen toegevoegd die je als reguliere bezoeker niet te zien krijgt. We kijken bijvoorbeeld in de technische kamer, die zit onder de parkeergarage. Dat is een mooi verhaal om te vertellen, het gaat over ons automatische luchtcirculatiesysteem. Heel erg interessant, en het past bij een audiovisuele tour, want we gaan niet met onze bezoekers naar die ruimte. Ook hebben we contact gezocht met het streekarchief voor beeldmateriaal van hoe Spijkenisse er vroeger uitzag. Dat komt mooi samen met het verhaal van Winy Maas over hoe het in Spijkenisse vroeger was: de mensen leidden er een boerenbestaan. Dat kun je je nu niet meer voorstellen, het is een groeikern geworden. Het agrarische verleden is terug te zien in het ontwerp van de Boekenberg, want het gebouw symboliseert een boerenschuur. De wijk naast de

Boekenberg is gelijktijdig gebouwd en is onderdeel van het concept. Het is natuurlijk heel leuk als je daarin staat en je wordt uitgenodigd om naar buiten te kijken, en ondertussen zie je de inspiratiebron op je beeldscherm.'

Hoe werkt de tour?

'Het gaat via je telefoon: je kunt een programmaatje downloaden of de QR-code gebruiken. Wat wij belangrijk vinden is dat het spel via de smartphone gespeeld wordt, in dit specifieke geval gebeurt het om je heen, en is het pand het verhaal. De gebruiker kan dus eigenhandig de tour volgen, zonder hulp van buitenaf. In die zin is het wel een innovatief aspect van je dienstverlening. Aan de hand van je eigen scherm kun je de route lopen, en je krijgt dan steeds vervolgstappen. Zoals: ga nu hier de hoek om. Of: kijk eens omhoog, wat zie je? We stellen aan de bezoekers vragen waar ze op kunnen antwoorden. Hoeveel ramen denk je dat dit pand heeft? Gewoon van die *fun facts*. Of: welke functie hebben de bovenste boeken in de Boekenberg? Dat is een vraag die structureel bij iedere rondleiding gesteld wordt – hoe kom ik bij die bovenste boeken? Zodra ik aan een rondleiding begin, wacht ik op die vraag: wanneer komt ie? Vaak is het al de tweede die gesteld wordt. Is het decor, zijn het afgeschreven boeken? Het is een onderdeel van het hele concept van de architect: letterlijk een berg van boeken creëren, ze hebben geen functie. Daarnaast word je tijdens de tour geïnformeerd over de dienstverlening. Zo vertellen we op de jeugdafdeling over onze spreekuren, en dan zeggen we ook: wilt u meer weten over opvoedingskwesties, dan moet u hier zijn, want hier hebben we allemaal boeken daarover. Zo we proberen echt onze brede dienstverlening in de tour onder de aandacht te brengen.'

Bestaat die uit meerdere onderdelen?

'Het is één tour, waar al die verschillende elementen in terugkomen. Maar ik kan me voorstellen dat je, als je specifiek voor de architectuur bent gekomen, stappen overslaat, die keuze heb je. Of je kunt er nog een keer naar luisteren, want het verhaal van Winy Maas is best lang. We zeggen ook tegen de bezoeker: ga er even voor zitten. Kom je voor een bibliotheek in Scandinavië speciaal voor onze dienstverlening, en ben je wellicht niet zo heel erg geïnteresseerd in architectuur, dan kun je door.'

Je doet de tour individueel, hoeveel mensen kunnen hem tegelijkertijd doen?

'Honderd man kunnen tegelijkertijd individueel de tour doen. Je hebt niet meer, zoals bij een groepsrondleiding, te maken met: er is nu een groepje onderweg, over een kwartier start er weer een waar je aan mee kunt doen. Je komt binnen, je downloadt de app en dan kun je je eigen route doen.'

Is de tour meertalig?

'Hij is vooralsnog tweetalig: alleen Nederlands en Engels. Daar hebben we natuurlijk ook naar gekeken: welke bezoekers ontvangen we? Soms zijn die Franstalig, maar dat gebeurt niet heel vaak. Veel buitenlandse groepen nemen hun eigen tolk mee, en dat is met name vanwege de bouwkundige termen handig.'

Is jullie tour overdraagbaar?

'Onze tour is wel wat uitzonderlijk, want hij kan niet geïmplementeerd worden door een andere bibliotheek omdat het specifiek om dit gebouw gaat. Daarin hebben wij een net iets andere rol dan de andere partijen die games hebben ontwikkeld die in meerdere bibliotheken geïmplementeerd kunnen worden, zoals Mediaquest. Maar Nederland telt een aantal bibliotheken in bijzondere panden. We hopen dat deze tour hen inspireert.'

Hoe verliep en verloopt de samenwerking met NBD Biblion?

'In die zin is de pilot heel erg prettig, want het was voor beide partijen nog even zoeken. Wij wisten wel welk verhaal we willen vertellen, maar hoe we dat technisch gezien moesten invullen, dat is hun expertise. De andere partijen die zijn ingestapt, die het project echt vanaf het begin hebben gesteund en die in de pilot zitten, die krijgen ook die aandacht van NBD Biblion om het product tot een succes te maken. Ze schakelen heel snel en ze zijn heel betrokken, en we vragen in die zin ook echt wat aan elkaar. Het is een mooie wisselwerking. Wij hebben bijvoorbeeld in een van de eerste sessies laten zien wat ons idee was omdat wij daar al een wat steviger beeld van hadden. Dan geef je met concrete voorbeelden een presentatie aan bibliotheken. Zo proberen we elkaar te versterken. Uiteindelijk is het de bedoeling dat allerlei bibliotheken een eigen game gaan maken, en sommige meer richting de gamevariant, die uiteindelijk bruikbaar is voor alle bibliotheken die instappen.'

Meer informatie is te vinden op:
www.nbdbiblion.nl/gaming

Serious Game en Gamification

Een *Serious Game* is een spel met een ander primair doel dan puur vermaak. Het voornaamste doel is doceren, communiceren, werven, selecteren of het verwerven van inzicht. In het onderwijs, de luchtvaart, de industrie en de gezondheidszorg wordt *gamification* al vaker toegepast. *Serious Gaming* stelt bibliotheken in staat om op een moderne, inspirerende en efficiënte wijze invulling te geven aan 'het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie'. In de spellen worden verschillende technieken gebruikt: *Augmented Reality*, *Virtual Reality* en *Mixed Reality*. In het vorige artikel worden deze toegelicht.

'Ik ben een enorm fan geworden van Serious Gaming'

Een gemeente als Oegstgeest (ja, die van Jan Wolkers' *Terug naar Oegstgeest*) heeft veel historie. Door de in het verleden aldaar gevestigde adel met alle intriges van dien, de legende van de zegening van de Groene Kerk door St. Willibrord en het gekkenhuis waar nu het gemeentehuis in zit. Buiten de kastelen, die helaas maar af en toe te bezichtigen zijn, zie je er niet veel meer van terug. Dit realiseerde de gemeente zich ook en dus werd een motie aangenomen om het erfgoed van Oegstgeest onder de aandacht te brengen van de kinderen op de basisscholen.

Tekst: Roxanne Heemsker, Bibliothecharis Bibliotheek Bollenstreek – vestiging Oegstgeest
Illustratie: Shutterstock

Toen ik op school zat stond de term 'erfgoed' erg laag op mijn belangstellingslijstje. Je leeft je leven in een dorp en je fietst langs kastelen en mooie straatjes en gebouwen, maar waarom die er staan en wat het eigenlijk is? Dat interesseerde me weinig, en ik ben bang dat dit niet heel snel zal veranderen bij de kinderen van nu. Dat neem ik ze ook niet kwalijk, ze zijn aan het opgroeien en hard bezig om zichzelf te ontwikkelen. Er moet een

plek in de maatschappij worden gekregen, een eigen identiteit, nagedacht over de toekomst. Je druk maken om een verleden staat niet in de Google-agenda.

En toch werd ik enthousiast toen ik als bibliothecaris van de Bibliotheek Bollenstreek aan tafel werd gevraagd bij de werkgroep die deze motie zou oppakken. De werkgroep was door de gemeente samengesteld door een afgevaardigde van de

Vereniging Oud Oegstgeest (beheerder van en aandachtvrager voor allerlei informatie over de geschiedenis van Oegstgeest), Stichting Osger (organisatie die het lokale open monumentenweekend in september organiseert) en de Cultuureducatiegroep uit Leiden. Een fantastische groep om mee aan tafel te zitten! want zij hebben de directe kennis van zaken en natuurlijk de juiste belangen. Hoe de bibliotheek in dit geheel zou passen, zag ik nog niet helemaal, maar waar erfgoed is zijn verhalen, en wij zijn de verhalenvertellers.

Wilde plannen

Na lange gesprekken en veel wilde plannen begonnen we eindelijk het project in te kaderen. We wilden proberen het erfgoed tot leven te wekken. Toen zag ik een kans om naast verhalen vertellen nog een persoonlijke passie in te brengen: technologie. Ik ben zo iemand die het hele huis met mijn stem kan bedienen. Als het bijna gaat regenen, worden mijn buitenlampen blauw zodat ik de was op tijd binnen kan halen. En dus noemde ik de Augmented Reality-technologie. Na wat voorbeelden te hebben gedeeld was iedereen enthousiast. Alleen toen liepen we tegen een hobbel aan: oude afbeeldingen uit het archief 'Augmented' maken is erg duur. Gelukkig kwam toen de oplossing op ons pad: het Serious Gaming-platform van de NBD Biblion. Een partij waar wij veel mee samenwerken in de Bollenstreek en waar we niet alleen mee te maken hebben voor de aanschaf van boeken. De NBD is hun productenaanbod flink aan het uitbreiden en ze hebben met dit platform echt een niche gevonden. Een simpel open-sourceplatform, toen nog in ontwikkeling, waarmee iedereen een game kan bouwen. Niet alleen technerds die een koelkast met WiFi op hun verlanglijst hebben staan, maar iedereen. Ze zochten bibliotheken die de software willen gaan testen en vullen met spellen. We mochten ons aanmelden en zo gingen we het professioneel opgezette traject in. Een collega en ik deden mee om een game te ontwikkelen en kinderen te helpen zoeken en vinden in de jeugdcollectie met je huidige emotie als startpunt. Geniaal!

Eigen ontwerptraject

Na een aftrap en veel ideeën van andere bibliotheken op het hoofdkantoor in Zoetermeer, begonnen we met ons eigen ontwerptraject. Volledig aan de hand meegenomen door NBD werden we getraind in het ontwikkelproces en de programmeersoftware aan de achterkant. Mijn techhartje begon steeds sneller te kloppen. Wat we nu aan het neerzetten zijn gaat een product worden waar ik erg trots op ben. De Serious Game die we ontwikkelen wordt een onderdeel van een volledig lesprogramma, helemaal ontworpen voor de lokale basisscholen en op te nemen in het onderwijsprogramma. Het wordt een doorgaande leerlijn van groep 1 tot en met 8. Dat het zo'n grootschalig lesprogramma kan worden, komt doordat de werkgroep van het Fonds voor

Cultuurparticipatie een mooi subsidiebedrag heeft gekregen, gematcht door de gemeente. Het spel gaat gespeeld worden op de locatie waar het verhaal zich daadwerkelijk heeft afgespeeld. De kinderen zullen incentives krijgen, moeten samenwerken, opdrachten uitvoeren. Dit allemaal in de digitale omgeving van het Serious Game-platform, maar doordat het op een draagbaar device zoals een tablet kan, wordt de grens van vroeger (te zien op het scherm) en nu (te zien in de directe omgeving) vervaagd.

Leerlingen erbij betrekken

Op dit moment zijn we de leerlingen erbij aan het betrekken om te zien of we de invulling van de game goed hebben ingeschat. We proberen bij elke stap leerlingen van de basisschool mee te nemen om ons te vertellen waar ze enthousiast van worden. Wij worden blij van AR-technologie en erfgoed digitaal op de tablet (en niet meer in de archieven van de bibliotheek), maar kinderen die zijn opgegroeid met Pokémon en Snapchat zien dit wellicht anders, en uiteindelijk doen we het voor de kinderen. Hoe de game en het volledige lesprogramma er daadwerkelijk uit gaat zien weet ik nog niet, maar wel ben ik enorm fan geworden van Serious Gaming als onderdeel van het onderwijsprogramma. Wat voor lesstof dan ook, als het in de vorm van een online game kan worden aangeboden, hangen de kinderen aan je lippen. En dat wil elke verhalenverteller.

'We wilden proberen het erfgoed tot leven te wekken'

Roxanne Heemskerk is 'altijd op zoek' naar innovatieve programma's en samenwerkingspartners: rheemskerk@bibliotheekbollenstreek.nl.

TU Delft en KB bundelen krachten in Future Libraries Lab

Begin dit jaar gingen ze van start: op 6 februari lanceerden de KB en de TU Delft het Future Libraries Lab, waarin ontwerpers en computerwetenschappers onderzoek doen naar de behoeften rondom de toekomstige bibliotheek. Met deze samenwerking hopen de twee instituten stappen te zetten in een interdisciplinaire verkenning van de bibliotheeksector. Het Future Libraries Lab maakt deel uit van de Delft Design Labs die de TU Delft heeft geïnitieerd. **Martijn Kleppe**, hoofd afdeling Onderzoek van de KB en **Alessandro Bozzon**, hoogleraar Human-Centred Artificial Intelligence aan de TU Delft, over dit toekomstgerichte project.

Tekst: Anne van den Dool

Foto: Shutterstock en Jos Uljee (foto Martijn Kleppe)

*Alessandro Bozzon:
'Digitalisering maakt nieuwe
en gepersonaliseerde vormen
om inhoud over te brengen
mogelijk. Denk bijvoorbeeld
aan luisterboeken, podcasts
en virtual reality.'*

Wat is het Future Libraries Lab precies?

Martijn Kleppe: 'Het Future Libraries Lab is een samenwerking tussen de TU Delft en de KB, de nationale bibliotheek, waarbij masterstudenten en onderzoekers van de faculteiten van Industrieel Ontwerpen en Elektrotechniek, Wiskunde en Informatica zich verdiepen in de bibliotheek waaraan we in de toekomst behoefte hebben.'

Alessandro Bozzon: 'Alle innovaties op het gebied van digitalisering die de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden, bieden enorme kansen voor bibliotheken. In het Future Libraries Lab koppelen we die innovaties aan de behoeften van

bezoekers van de bibliotheek. Zij zijn voor ons de basis, op wie we onze ontwerpen baseren.'

Hoe is het idee voor het Future Libraries Lab tot stand gekomen?

Kleppe 'De KB kent al langer het principe van *researchers in residence*, die een halfjaar lang bij de KB hun ideeën kunnen

uitwerken. Een van die onderzoekers was Cynthia Liem, een collega van Alessandro bij de TU Delft en bovendien een verdienstelijk muzikant. Zij had die bijzondere combinatie van technologische kennis en creativiteit die ervoor zorgde dat ik haar manier van denken enorm bewonderde. Zij wakkerde in mij de wens om samen te werken met de TU Delft opnieuw aan. Die droom koesterde ik al een tijd: we liggen geografisch gezien zo dicht bij elkaar, terwijl we elkaar toch niet goed kennen. Toen ik hoorde van de Delft Design Labs die de TU Delft had opgezet, hoopte ik daarbij te mogen aansluiten. En met succes.'

Bozzon: 'Ook ik had al lang de wens samen te werken met de KB. Ik heb een achtergrond in cultureel erfgoed, dus voor mij kwam alles hier samen.'

Hoe resulteerde die wens in concrete onderzoeksonderwerpen?

Kleppe: 'We besloten een bijeenkomst te organiseren waar we naar hartenlust konden brainstormen. Dat werd in een fantastische ruimte bij de TU, die onze creativiteit volop stimuleerde. De ideeën die tijdens die workshopdag ontstonden, hebben we uitgewerkt tot concrete voorstellen, die de basis vormden voor het Future Libraries Lab.'

Bozzon: 'Uiteindelijk hebben we gekozen voor drie onderwerpen, die op dit moment door studenten en

onderzoekers van de TU Delft en de KB worden uitgewerkt. Het eerste is *Knowledge Access and Discovery*, waarbij men zich richt op de vraag hoe de bibliotheken van de toekomst ervoor kunnen zorgen dat hun fysieke en digitale collecties op een meer avontuurlijke manier worden onderzocht en gebruikt? Daarnaast gaan we aan de slag met het thema *Libraries for*

Individuals and Communities: hoe kunnen we ervoor zorgen dat de bibliotheken van de toekomst beter toegerust zijn op de behoeften van hun gebruikers en van de maatschappij als geheel? Tot slot focussen we op de toekomstige omgang met diversiteit en inclusie in bibliotheken, waarbij we ons afvragen hoe bibliotheken kunnen bijdragen aan een inclusieve inrichting van de samenleving.'

Kleppe: 'Inmiddels hebben deze uitgangspunten al geleid tot twee concrete projecten: *Parels van Drenthe* en *Describing Images*. In het eerste project onderzoeken we hoe we nieuwe technologieën zoals *Augmented Reality* kunnen inzetten om inwoners van Drenthe meer inzicht te geven in de bijzondere geschiedenis van hun provincie. In *Describing Images* kijken we hoe we afbeeldingen in boeken, kranten en tijdschriften toegankelijk kunnen maken voor mensen met een visuele beperking. Daarvoor gebruiken we onder meer de mogelijkheden van beeldherkenning en *crowd computing*.'

Was het makkelijk studenten te vinden die wilden meewerken aan dit onderzoek? Hoe kijken zij naar de bibliotheek?

Bozzon: 'Voor iedere student vervult de bibliotheek een belangrijke functie in zijn of haar leven: het is de plek waar ze een groot deel van hun tijd doorbrengen. Ze hebben dan ook duidelijke ideeën over wat nodig en belangrijk is in een bibliotheek – die van nu en die van de toekomst. De mate van interesse en geschiktheid van de studenten verschilde per onderwerp. Voor *Parels van Drenthe* was ook bekendheid met de Nederlandse taal en de specifieke regio van belang. Dat vormde een belangrijk selectiemechanisme.'

Wanneer is het Future Libraries Lab wat jullie betreft geslaagd?

Kleppe: 'Voor mij is dit project geslaagd als het bibliotheekveld als geheel – dus niet alleen de openbare bibliotheek, maar ook onderzoek- en universiteitsbibliotheken – nog meer open komen te staan voor nieuwe inzichten en perspectieven. Zelf werd ik me er door deze samenwerking van bewust hoe anders in het veld van Industrieel Ontwerpen wetenschap wordt bedreven. Niet alleen de onderwerpen waarnaar onderzoek wordt gedaan verschillen van onze

domeinen, ook de manier waarop die onderwerpen worden benaderd, is soms radicaal anders.

Ook hoop ik dat dankzij dit project mensen die in bibliotheken werken nog meer vertrouwen krijgen in het feit dat ze op een fantastische plek werken, waarin ook andere mensen enorm geïnteresseerd zijn. Vanmiddag had ik nog een meeting over het Datawarehouse: een gigantische hoeveelheid data over alle uitlending en activiteiten die in Nederlandse bibliotheken plaatsvinden. We hebben enorm veel informatie tot onze beschikking, waar onderzoeksinstituten zich maar al te graag zouden willen storten. Maar we moeten nadenken hoe en op wat voor manier dat mogelijk is.'

Bozzon: 'Mijn persoonlijke doel is om een eindproduct te creëren dat bruikbaar is voor de KB en voor leners, leden en bezoekers van bibliotheken. De data die bibliotheken tot hun beschikking hebben sluiten perfect aan bij de vragen waarnaar wij momenteel onderzoek doen. Hoe creëer je bijvoorbeeld een omgeving waarin bibliotheken hun data veilig kunnen opslaan, zonder zorgen rondom privacy? Hoe creëren we een omgeving waar die data optimaal tot hun recht komen? Een design moet *visible*, *viable* en *useful* zijn, zeggen wij altijd – dat geldt ook voor deze vormen van design. Daarbij is de grote variatie in eigenschappen van de gebruikers een mooie uitdaging voor ons: bij de bibliotheek komen mensen met verschillende leeftijden, culturele achtergronden, niveaus van digitale vaardigheden en meer. Dat geeft het ontwerpverhaal een extra uitdaging.'

Bibliotheken staan op het moment, nu hun vestigingen gesloten zijn, voor enorme technologische uitdagingen. Kan het Future Libraries lab hierin wellicht iets betekenen?

Kleppe: 'Ik ben enorm trots op wat bibliotheken op dit moment klaarspelen. Wel vind ik het tekenend dat we deze situatie nog niet aangrijpen om werkelijk te innoveren. Logisch natuurlijk, maar toch: we bieden dezelfde services aan, maar dan in een digitale vorm. We zetten e-books online: digitale versies van de boeken die we eerst uitleenden. We maken YouTube-filmpjes van activiteiten die we aanvankelijk analoog uitvoerden. Het Future Libraries Lab zou daar wellicht verandering in kunnen brengen.'

Bozzon: 'De onderliggende vraag van het moment is eigenlijk: hoe gieten we de functie die bibliotheken al eeuwen vervullen in een vorm die past bij de huidige tijd? Wat mij betreft is de fysieke locatie van de bibliotheek nog steeds enorm belangrijk, en zal dat in de toekomst waarschijnlijk ook zo blijven. Bibliotheken hebben zowel digitaal als fysiek enorm veel concurrentie: ze moeten opboksen tegen talloze andere activiteiten die mensen vandaag de dag ook kunnen doen. Het Future Libraries Lab kan bibliotheken wellicht helpen weerbaarder te zijn tegen al die alternatieven die consumenten voorgeschoteld krijgen, door hen klaar te stomen voor de toekomstige functie van de bibliotheek.'

De KB en de TU Delft nodigen ook openbare bibliotheken van harte uit mee te doen aan het Future Libraries Lab. Meer informatie is te vinden op delftdesignlabs.org/future-libraries-lab.

Generatie Z, geboren tussen 1995 en 2010, is een bijzondere generatie. Het is namelijk de eerste generatie die is geboren in een wereld waar internet en digitale voorzieningen altijd nadrukkelijk aanwezig zijn.

Tekst: Imke de Korte, innovator bij de Bibliotheek Eindhoven.

en hun (digitale) kennis serieus te nemen. Probeer je in te leven in hun digitale wereld en probeer deze, samen met hen, door te vertalen naar een aantrekkelijk aanbod vanuit de bibliotheek. Denk hierbij aan het toevoegen van een digitale beleving aan bestaand aanbod. Virtual Reality is hier een perfecte tool voor. Op deze manier wordt bestaand aanbod ook interessant voor Generatie Z.

Duurzaamheid

Generatie Z is zich erg bewust van de wereld waarin ze leven en de invloed die wij hierop als mensheid hebben. Zij zijn de eerste generatie die stopt met dromen over een duurzamere toekomst en de barricaden op gaat om te protesteren en de handen uit de mouwen steekt om ook écht actie te gaan ondernemen. Dat is ook niet zo gek, want deze generatie ziet de toekomst

Een generatie met digitaal DNA

De Millennial generatie maakten de overgang van de offline wereld naar de online wereld nog mee. Zij weten nog dat het internet zijn intrede deed, met een stekker die in een stopcontact moest om verbinding te maken. Waar een boel gekke geluiden bij kwamen kijken en waarmee de telefoonlijn bezet was zolang het internet gebruikt werd. Generatie Z heeft deze overgang niet meegemaakt. Zij kennen de wereld alleen als een plek waar je 24/7 verbonden bent met elkaar en het internet. Dit zorgt ervoor dat ze op een heel andere manier in het leven staan en anders naar de wereld kijken. Daarnaast is het een generatie die zeer bewust en realistisch in het leven staat. Ze zien een groot aantal uitdagingen voor een leefbare toekomst toenemen, maar bevinden zich nog niet in de positie dat hun zorgen gehoord worden en ze zelf maatregelen kunnen nemen. Wat heeft dit voor impact op deze jonge generatie?

van de wereld, waar zij nog vele jaren onderdeel van zullen zijn, steeds pessimistischer in. De groeiende klimaatuitdagingen en uitbraak van pandemieën zorgen ervoor dat ze angstig naar de toekomst kijken. Ze willen zelf bijdragen aan een duurzamere wereld, daarom zullen ze eerder kiezen voor een 'groene' instelling dan voor een vervuilende. Wanneer je als organisatie actief duurzame keuzes maakt en deze transparant en consequent doorzet, is Generatie Z eerder geneigd gebruik te maken van de producten en diensten die je aanbiedt, en zullen ze zich eerder aan jouw organisatie verbinden.

Realiteit

Generatie Z is een generatie die bewust bezig is met realiteit. Aan de ene kant kijken ze kritisch naar de wereld om zich heen, maar bevinden ze zich nog niet in een positie om daar daadkrachtig het roer in om te gooien. Daarbij hebben ze een kritische kijk op nieuwsvoorzieningen, omdat *fake news* aan de orde van de dag is. Dit maakt hen soms argwanend jegens overheden en grote instellingen. Wat kunnen ze wel en wat kunnen ze niet geloven? Aan de andere kant ontvluchten ze de realiteit regelmatig naar de online realiteit die ze voor zichzelf kunnen bouwen. Online creëren ze een wereld waar ze zelf de baas zijn over hun uiterlijk, omgeving en skills. Als de barre, boze offline wereld te heftig wordt, vluchten ze makkelijk in hun online realiteit. Een realiteit waar veel voorgaande generaties geen besef van hebben. Als bibliotheek kun je hierop inspelen door een (digitaal) spelelement te integreren in een kennismaking met de bibliotheek en in het aanbod. Serious Gaming noemen we dit, hier lees je in het dossier meer over. Mark Rutte gaf het goede voorbeeld om onder andere Generatie Z uit te dagen actief mee te denken over de toekomst van onze wereld. Durf jij dit voorbeeld te volgen?

Reageren kan via: i.dekorte@bibliotheek eindhoven.nl.

Digital Natives

Een leven zonder internet en digitale voorzieningen? Dat kan deze generatie zich niet voorstellen. Daarom wordt deze generatie ook wel de Digital Native generatie genoemd. Doordat ze al vroeg met internet en digitale middelen in aanraking kwamen, weten ze precies hoe ze hiermee om moeten gaan. Het lijkt in hun DNA te zitten. Ze zien de voordelen ervan in, en de kansen, en zijn expert op het gebied van doorontwikkeling hiervan. Dat is nogal een verschil met de generaties die op hun 50ste nog kennis moesten maken met al deze vernieuwingen. Die met veel pijn en moeite hun WhatsApp-berichtjes verzenden. Hier ligt een grote digitale kloof, die zeer regelmatig voor onbegrip zorgt. Om Generatie Z te kunnen begrijpen en om een verbinding met deze generatie aan te gaan, is het van groot belang om naar hen te luisteren

Stefan Verwey

Het Govers kennisteam
Bibliotheken.

De sectorspecialist in het
bijstaan van bibliotheken op
het gebied van controleplicht,
fiscaliteit, juridisch en data-
analyse.

GOVERS

Thuis in cijfers sinds 1927

Accountants / Adviseurs | T (040) 2 504 504 | www.govers.nl

COLOFON

Bibliotheekblad

Vakblad voor de openbare bibliotheken.
Verschijnt negen keer per jaar.
Uitgave van IP Uitgeverij.
Jaargang 24, nr. 5/6.

REDACTIE

Menno Goosen (hoofdredacteur,
menno.goosen@bibliotheekblad.nl),
Bart Janssen (webredacteur,
bart.janssen@bibliotheekblad.nl),
Martin de Jong (redacteur,
martin.dejong@bibliotheekblad.nl)
E-mailadres (algemeen):
redactie@bibliotheekblad.nl;
administratie@bibliotheekblad.nl
Telefoon (hoofdredacteur): +31 (0)6 2222 90 67
Adres: Charlotte van Pallandtlaan 18,
Postbus 164, 2272 TR Voorburg, Nederland
Website: www.bibliotheekblad.nl

REDACTIERAAD

Erik Boekesteijn, Jan Gommer, Wendy de Graaff,
Wim Keizer, Gerard Meijer, Wanda Moelands

VORMGEVING

Ruud Out (art director)
Mariëtte van Est, Ultramarijn.nl

TEKSTCORRECTIE

Martin de Jong, Marijn Mostart

DRUK

Damen Drukkers, Werkendam

ABONNEMENTEN

Opgave en vragen over abonnementen
Nederland: Abonnementenland,
Postbus 20, 1910 AA Uitgeest
Tel. +31(0)251-25 79 24, Fax +31(0)251-31 04 05
Site: www.bladenbox.nl voor abonneren of www.aboland.nl voor adreswijzigingen en opzeggingen.
Abonnementenland is ook bereikbaar via Twitter.
Stuur uw tweet naar:
[@Aboland_klanten](https://twitter.com/Aboland_klanten).

Opgave en vragen over abonnementen België:
Abonnementenland, Ambachtenlaan 21 Unit 2A,
3001 Heverlee
Tel. +32 (0)28 08 55 23, Fax +32 (0)28 08 70 05
Site: www.bladenbox.be voor abonneren of www.aboland.be voor adreswijzigingen en opzeggingen.
Beëindigen abonnement: Opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn.
Prijswijzigingen voorbehouden.

ABONNEMENTSPRIJS

Per 1 januari 2020 kost een abonnement
in Nederland 199,90 euro,
elk vervolgabonnement op hetzelfde adres 189,90
euro, abonnement voor gepensioneerden 95 euro,
los nummer 20 euro.
Abonnementen in Vlaanderen 218,90 euro. Overige
landen 252,90 euro. Alle bedragen inclusief BTW
en verzendkosten.

ADVERTENTIES

KBenP, Postbus 164, 2270 AD Voorburg.
Rajin Roopram, telefoon: +31 (0)6-1520 17 24,
e-mail: rajin.roopram@kbenp.nl.

OVERNAME VAN TEKST

Overname van artikelen is alleen toegestaan met
bronvermelding en na overleg met de
uitgever. Voor kopiëren is reproductieverschuldigd
aan de uitgever.

© IP Uitgeverij
ISSN 1573-9597

Klinken veilig betalen, minder administratie en meer controle voor jou als muziek in de oren?

Dan is MoneyTracs - dé innovatieve software-oplossing voor bibliotheken, steden & gemeenten - een must-have!

GEEN LOZE WOORDEN MAAR EEN ECHT VOORBEELD UIT DE PRAKTIJK.

Marc Goethals, diensthoofd IT van de gemeente Evergem vertelt hoe MoneyTracs het leven van hun medewerkers én bezoekers makkelijker heeft gemaakt.

"MoneyTracs vereenvoudigt onze administratie. Er zijn geen kasverschillen meer en we zijn altijd op de hoogte van onze voorraad. Bovendien hebben we steeds een volledig overzicht op de omzet per product, medewerker, klant en de betaalwijze. Dit geeft ons de nodige input om bij te sturen waar nodig.

MoneyTracs is overigens gekoppeld aan het boekhoudpakket - New Horizon (Cevi Logins) - van de gemeente Evergem. Aangezien Cevi Logins ook een partner van Tracs Systems is, verliep deze implementatie overzichtelijk en zeer efficiënt. Onze bezoekers betalen intussen steeds meer cashless en dat komt de veiligheid van onze medewerkers ten goede. Indien klanten toch nog met cash willen betalen, kan dat uiteraard. De betaalautomaat van PayTracs werd volledig geïntegreerd met MoneyTracs én onze boekhouding. Een slimme en uiterst klantvriendelijke oplossing!

Onze financieel directeur, de loketmedewerkers en ikzelf zijn allen even enthousiast over MoneyTracs. Deze uiterst eenvoudige én gebruiksvriendelijke toepassing voldoet volledig aan onze verwachtingen."

Marc Goethals, Diensthoofd IT van de gemeente Evergem

VOORDELEN VAN MONEYTRACS

- ✓ Automatische updates van het backend systeem
- ✓ Onderhoud, databeveiliging en back-up
- ✓ Uiterst vlotte support van Tracs Systems
- ✓ 24/7 beschikbaarheid van het systeem

Benieuwd hoe MoneyTracs het leven van jouw medewerkers én bezoekers makkelijker kan maken?

Neem contact op voor een vrijblijvende demo-afspraken via info@tracs.be of rechtstreeks met Anthony Vavrinek via +32 485 556107.

**Miriam Bakker (Bibliotheek Hilversum)
is uitgeroepen tot
NBD Biblion Jeugdspecialist 2020!**

**Van harte gefeliciteerd
namens NBD Biblion!**

nbd biblion

► Vooruitgang boeken

NBD Biblion | 079 3440 344
www.nbdbiblion.nl | info@nbdbiblion.nl

Jury:

'Miriam is een gids en een genereuze deler die haar rol als moeder en bibliothecaris op een constructieve manier combineert met haar vak. Met humor en haar eigen persoonlijke stijl komt ze met haar boekenblog Boekmama.nl steeds meer op stoom en bouwt ze haar podium, vanuit haar professionele en persoonlijke ervaringen uit naar steeds meer doelgroepen.'